

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., доцент

_____ Володимир СИБІРЦЕВ

« ____ » _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему:
«Розвиток страхового ринку України»

Виконала: здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти 2 курсу, групи ФС-20М

ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Кліманова Діана Володимирівна

Керівник: кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Подплетній Валерій Володимирович

Рецензент: кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів та бухгалтерського обліку
Економіко-технологічного інституту імені Р. Ельворті

Фрунза Світлана Анатоліївна

м. Кропивницький – 2021 рік

Центральноукраїнський національний технічний університет
Факультет економічного
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Ступінь вищої освіти магістр
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Володимир СИБІРЦЕВ

«__» _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
 НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
 ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
 ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Кліманової Діани Володимирівни

1. Тема роботи «Розвиток страхового ринку України»
 Керівник роботи Подплетній Валерій Володимирович, к.е.н., доцент
 затверджені наказом ЦНТУ від «02» серпня 2021 року №35/13
2. Строк подання студентом роботи 03.12.2021 р.
3. Вихідні дані до роботи Законодавчо-нормативні матеріали, статистична інформація, публічна фінансова звітність підприємства (установи, організації), наукова література, навчальні, монографічні та періодичні видання за темою дослідження.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
Теоретичні основи формування та розвитку страхового ринку в Україні
Сучасний стан та тенденції функціонування страхового ринку України
Заходи активізації розвитку національного страхового ринку
5. Перелік графічного матеріалу
Таблиці, рисунки

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання виконав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану дослідження	до 04.10.2021 р.	
2.	Підбір та вивчення літературних джерел за темою кваліфікаційної роботи	до 18.10.2021 р.	
3.	Підготовка та подання науковому керівнику: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - вступу та висновків	до 29.10.2021 р. до 08.11.2021 р. до 19.11.2021 р. до 22.11.2021 р.	
4.	Подання робочого варіанту роботи керівнику	до 26.11.2021 р.	
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника. Одержання відгуку	до 29.11.2021 р.	
6.	Подання електронного варіанту роботи на перевірку на антиплагіат	до 10.12.2021 р.	
7.	Подання роботи зав. кафедрою на перевірку	до 15.12.2021 р.	
8.	Рецензування роботи. Підготовка документів, що подаються до ЕК (листи, довідки, інформаційний листок, висновок-виписка, опубліковані статті. Нормо-контроль секретаря ЕК	за 5 днів до захисту	
9.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень зав. кафедрою. Допуск роботи до захисту	за 3 дні до захисту	
10.	Подання роботи, рецензій та документів до ЕК	за день до захисту	
11.	Захист роботи	за графіком	

Дата видачі завдання:

«__» _____ 2021 р.

(підпис керівника)

Подплетній В.В.

(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання:

«__» _____ 2021р.

(підпис здобувача)

Кліманова Д.В.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Кліманова Д.В. Розвиток страхового ринку України. Рукопис.

Кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, 2021.

У роботі досліджено теоретичні та методичні основи розвитку страхового ринку. Поглиблено забезпечення фінансового менеджменту страхових організацій. Досліджено складові структури страхового ринку та державного його діяльності.

Проаналізований сучасний стан страхового ринку в Україні. Визначені фінансові показники діяльності страхової компанії «МОТОР-ГАРАНТ».

Розроблений системний підхід до ефективного процесу регулювання та нагляду за ринком, який сприятиме активізації страхової діяльності, відповідних альтернативних механізмів захисту прав споживачів, наближення до європейських стандартів, посилення економічної безпеки шляхом підвищення рівня їх платоспроможності та змін нормативно-законодавчої бази держави. Запропонована модель формування розвитку страхового ринку та підходи до ефективної їх діяльності можуть бути використані у практичній діяльності страхової організації для підвищення їх рівня платоспроможності та економічної безпеки.

Ключові слова: капітал, страхування, страховий ринок, страховий резерв, платоспроможність, фінансові стійкість

ANNOTATION

Klimanova D.V. Development of the insurance market in Ukraine. Manuscript.

Qualification work on degree of the second (master's) level of higher education in the specialty 072 «Finance, banking and insurance». – Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytsky, 2021.

In work, theoretical and methodical bases of insurance market development are in-process investigational. Providing of financial management of insurance organizations is deep. The component structures of insurance market and state to his activity are investigational.

The analysed modern insurance market condition is in Ukraine. Certain financial performance of insurance company "MOTOR-GUARANTOR" indicators.

Worked out approach of the systems to the effective process of adjusting and supervision after a market, that will assist activation of insurance activity, corresponding alternative mechanisms of protection of consumers, approaching to the European standards, strengthening of economic security by the increase of level of their solvency and changes of normatively-legislative base of the state.

The offered model of forming of insurance market development and going near their effective activity can be used in practical activity of insurance organization for the increase of their level of solvency and economic security.

Keywords: a capital, insurance, insurance market, insurance reserve, solvency, is financial firmness

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	7
1.1. Економічна сутність «страхування», «страхового ринку» та їх роль на фінансовому ринку	7
1.2. Структура страхового ринку та державне регулювання його діяльності	15
1.3. Фінансовий менеджмент страхових організацій	23
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	35
2.1. Моніторинг діяльності страхового ринку в Україні	35
2.2. Основні показники діяльності суб'єктів страхового ринку	48
2.3. Аналіз та оцінка страхової діяльності ТДВ «Страхова компанія «МОТОР-ГАРАНТ»	54
РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ	64
3.1. Досвід інших країн світу для стимулювання розвитку вітчизняного страхового ринку	64
3.2. Напрями вдосконалення моделі регулювання страхового ринку в Україні	70
3.3. Стратегія антикризового управління страховою діяльністю СК «МОТОР-ГАРАНТ»	79
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90
ДОДАТКИ	95

ВСТУП

Актуальність теми. Одним з елементів ринкової інфраструктури, а також фінансової системи України є страховий ринок. Він є важливим компонентом ринкової економіки, що забезпечує створення страхового середовища для захисту суб'єктів господарювання та фізичних осіб від наслідків ризикових подій, забезпечуючи відшкодування збитків. Можна зазначити, що недосконала система державного впливу на ринок фінансових послуг, недовіра суб'єктів підприємництва та населення до страхових продуктів, кризовий стан національної економіки, негативно впливають на чинний процес щодо розвитку страхового ринку в Україні. В наслідок таких проблем, більшість науковців, постійно займаються пошуком альтернативних шляхів покращення розвитку страхового ринку в нашій державі.

Видатними закордонними вченими, які досліджували теоретичні концепції страхування та особливості страхового ринку є: У. Гоббі, А.Манес, Г.Фалін, Г. Фідельман, Р. Юлдашей, В. Берг, М.Гольцберг, А.Вагнер та інші. Вони враховували фактори впливу на регулювання страхового ринку.

Більшість проблемних питань присвячені розвитку страхового ринку та його конкурентоспроможності, внаслідок певних змін в економіці та політичній ситуації в країні, серед вітчизняних науковців які досліджували цей напрямок є: В. Базилевич, О. Барансовський, О. Василик, М. Мних, Н. Ботвін, В. Фурман, К.Шелехов, М. Карлін, О. Івашко та інші. Слід зазначити, що в епоху постійних змін потреб споживачів, недостатнім залишаються питання, стосовно особливостей регулювання розвитку страхового ринку.

Отже, актуальним залишається дослідження щодо удосконалення державного регулювання та заходів активізації розвитку страхового ринку в Україні, для забезпечення зовнішніх зв'язків страхових компаній на світовому фінансовому ринку та захисту споживачів.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	7
1.4. Економічна сутність «страхування», «страхового ринку» та їх роль на фінансовому ринку	7
1.5. Структура страхового ринку та державне регулювання його діяльності	15
1.6. Фінансовий менеджмент страхових організацій	23
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	35
2.1. Моніторинг діяльності страхового ринку в Україні	35
2.2. Основні показники діяльності суб'єктів страхового ринку	48
2.3. Аналіз та оцінка страхової діяльності ТДВ «Страхова компанія «МОТОР-ГАРАНТ»	54
РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ	64
3.1. Досвід інших країн світу для стимулювання розвитку вітчизняного страхового ринку	64
3.2. Напрями вдосконалення моделі регулювання страхового ринку в Україні	70
3.3. Стратегія антикризового управління страховою діяльністю СК «МОТОР-ГАРАНТ»	79
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Одним з елементів ринкової інфраструктури, а також фінансової системи України є страховий ринок. Він є важливим компонентом ринкової економіки, що забезпечує створення страхового середовища для захисту суб'єктів господарювання та фізичних осіб від наслідків ризикових подій, забезпечуючи відшкодування збитків. Можна зазначити, що недосконала система державного впливу на ринок фінансових послуг, недовіра суб'єктів підприємництва та населення до страхових продуктів, кризовий стан національної економіки, негативно впливають на чинний процес щодо розвитку страхового ринку в Україні. В наслідок таких проблем, більшість науковців, постійно займаються пошуком альтернативних шляхів покращення розвитку страхового ринку в нашій державі.

Видатними закордонними вченими, які досліджували теоретичні концепції страхування та особливості страхового ринку є: У. Гоббі, А.Манес, Г.Фалін, Г. Фідельман, Р. Юлдашей, В. Берг, М.Гольцберг, А.Вагнер та інші. Вони враховували фактори впливу на регулювання страхового ринку.

Більшість проблемних питань присвячені розвитку страхового ринку та його конкурентоспроможності, внаслідок певних змін в економіці та політичній ситуації в країні, серед вітчизняних науковців які досліджували цей напрямок є: В. Базилевич, О. Барансовський, О. Василик, М. Мних, Н. Ботвін, В. Фурман, К.Шелехов, М. Карлін, О. Івашко та інші. Слід зазначити, що в епоху постійних змін потреб споживачів, недостатнім залишаються питання, стосовно особливостей регулювання розвитку страхового ринку.

Отже, актуальним залишається дослідження щодо удосконалення державного регулювання та заходів активізації розвитку страхового ринку в Україні, для забезпечення зовнішніх зв'язків страхових компаній на світовому фінансовому ринку та захисту споживачів.

Метою написання кваліфікаційної роботи є визначення теоретичний та обґрунтування практичних засад страхового ринку, основних проблем та ефективних напрямів регулювання його розвитку в сучасних умовах.

Завдання визначені метою написання роботи, а саме:

- розглянути теоретичні аспекти економічної сутності «страхування» та «страхового ринку», роль його учасників у ринкових умовах;
- дослідити особливості фінансового забезпечення та напрями державного регулювання страхового ринку;
- здійснити моніторинг та оцінити розвиток страхових організацій, які відповідають сучасному соціально-економічному стану на фінансовому ринку;
- виявити проблеми та визначити напрямки активізації щодо ефективного дієвого механізму діяльності страхових організацій, враховуючи досвід інших країн світу.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення ефективного розвитку страхового ринку в Україні.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних проблем формування та функціонування страхового ринку в Україні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у процесі дослідження нами використані наступні методи: для теоретичних узагальнень наукової абстракції - визначаючи сутність даної категорії, при дослідженні змін основних показників діяльності ринку; порівняльний аналіз – при оцінці стратегічних напрямків розвитку; синтез та аналіз застосовується при визначенні закономірностей, та перспектив розвитку страхового ринку; системно-структурний аналіз - при дослідженні структури страхового ринку та взаємодії з його учасниками; метод ситуаційного аналізу – при обґрунтуванні проблем та напрямів удосконалення розвитку страхового ринку в Україні.

Теоретичну основу дослідження становили фундаментальні положення функцій, ознак страхових організацій, державного регулювання розвитку страхового ринку, а також сучасні концепції фінансового менеджменту.

Інформаційною базою дослідження випускної кваліфікаційної роботи – законодавчі та нормативно-правові акти страхових організацій та їх діяльності в державі, монографії та підручники, теоретичні напрацювання вітчизняних та закордонних вчених-економістів, статистичні дані Державного комітету статистики, матеріали Національної комісії, що здійснює регулювання ринків фінансових послуг України, офіційні сайти мережі Інтернет, фінансові дані діяльності ТДВ «Страхова компанія «Мотор-Гарант».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних аспектів стратегічного розвитку страхового ринку в Україні, в розробці практичних рекомендацій щодо ефективного управління страховими організаціями на фінансовому ринку.

Основні результати дослідження, що характеризуються новизною і виносяться на захист, полягають у наступному:

- на основі проведених теоретичних досліджень нами удосконалена модель формування страхового ринку, з метою визначення нових ефективних напрямів регулювання його розвитку, враховуючи інтереси всіх груп стейхолдерів (держави, бізнесу, громадян) для досягнення синергетичного ефекту в сучасних умовах;

- розроблений системний підхід до ефективного процесу регулювання та нагляду за ринком, який сприятиме активізації страхової діяльності, відповідних альтернативних механізмів захисту прав споживачів, наближення до європейських стандартів, посилення економічної безпеки шляхом підвищення рівня їх платоспроможності та змін нормативно-законодавчої бази держави.

Практичне значення одержаних результатів і висновків полягає в тому, що запропонована нами модель формування розвитку страхового ринку та

підходи до ефективної їх діяльності можуть бути використані у практичній діяльності страхової організації для підвищення їх рівня платоспроможності та економічної безпеки.

Апробація результатів дослідження. Тези на тему: «Сутність та принципи системи страхового менеджменту компанії», участь в Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан економіки, обліку, фінансів і права та їх основні проблеми» ЦФЕНД, м. Полтава (05 жовтня 2021р.)

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота містить 18 таблиць, 26 рисунків. Загальний обсяг роботи 97 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

1.1. Економічна сутність «страхування», «страхового ринку» та їх роль на фінансовому ринку

Ризик - один із чинників впливу на діяльність кожного суб'єкта в ринкових відносинах. Страховий ринок спрямований на зменшення його рівня та забезпечення фінансової компенсації від певної втрати через страхові організації шляхом певного механізму безперервного суспільного перетворення. Тому, страхування є одним із секторів економіки, що забезпечує акумуляцію заощаджень у вигляді страхових премій та перетворює їх на інвестиції.

Як соціально-економічна категорія, страхування – здатність слугувати засобом задоволення потреб суспільства.

Основними ознаками, що характеризує специфіку страхування, як економічної категорії є:

- випадковий характер настання події, що має руйнівний характер;
- спричинення збитків (шкоди) як в натуральному, так і грошовому еквіваленті;
- об'єктивна необхідність в попередженні та подоланні наслідків від подій, а також відшкодування матеріальних та інших втрат.

Для забезпечення страхового захисту, суспільство повинно мати відповідні кошти, щоб відшкодувати матеріальні втрати. В наслідок чого, виникає потреба у формуванні страхового фонду, як резервного запасу матеріальних та грошових засобів, забезпечуючи неперервність процесу суспільного відтворення та надання фінансової допомоги населенню у випадку

настання надзвичайних подій. Цей фонд створюється в наслідок перерозподілу валового національного продукту.

Тому, на практиці, можна зустріти форми організації страхового фонду, де суб'єктами власності на його ресурси виступає держава, а виробником (страховиком) – спеціалізована страхова організація. Страхування, за своєю природою, має специфічну ланку фінансово-економічної системи.

Адже, страхування – економічна категорія, що забезпечує особливі перерозподільні відносини між його учасниками. Ці відносини виникають з приводу формування грошових внесків цільового страхового фонду, щоб здійснити відшкодування в наслідок шкоди організації, підприємству, фінансової допомоги населенню. З одного боку, страхування забезпечує захист виробництва, майна, добробуту людей, а з іншого – приносить прибуток, як вид діяльності.

Згідно нормативно-правової бази, а саме Закону України «Про страхування», зазначено: «страхування – це цивільно-правові відносини щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів».[31]

Досліджуючи літературні джерела дефініції «страхування», можна побачити зміни в його трактуванні, що пов'язано з масштабами вивчення наукової концепції даної категорії (див. Додаток А, таблиця 1)

Враховуючи різні погляди та точки зору науковців, можна зазначити, що є певні проблеми у відсутності єдиного розуміння «страхування», а отже існує потреба в оновленні страхової науки як з нормативно-правового напрямку так і з економічно-фінансової доктрини.

Характерні риси страхування, які можна виділити з інших економічних категорій зазначені на рисунку 1.1.

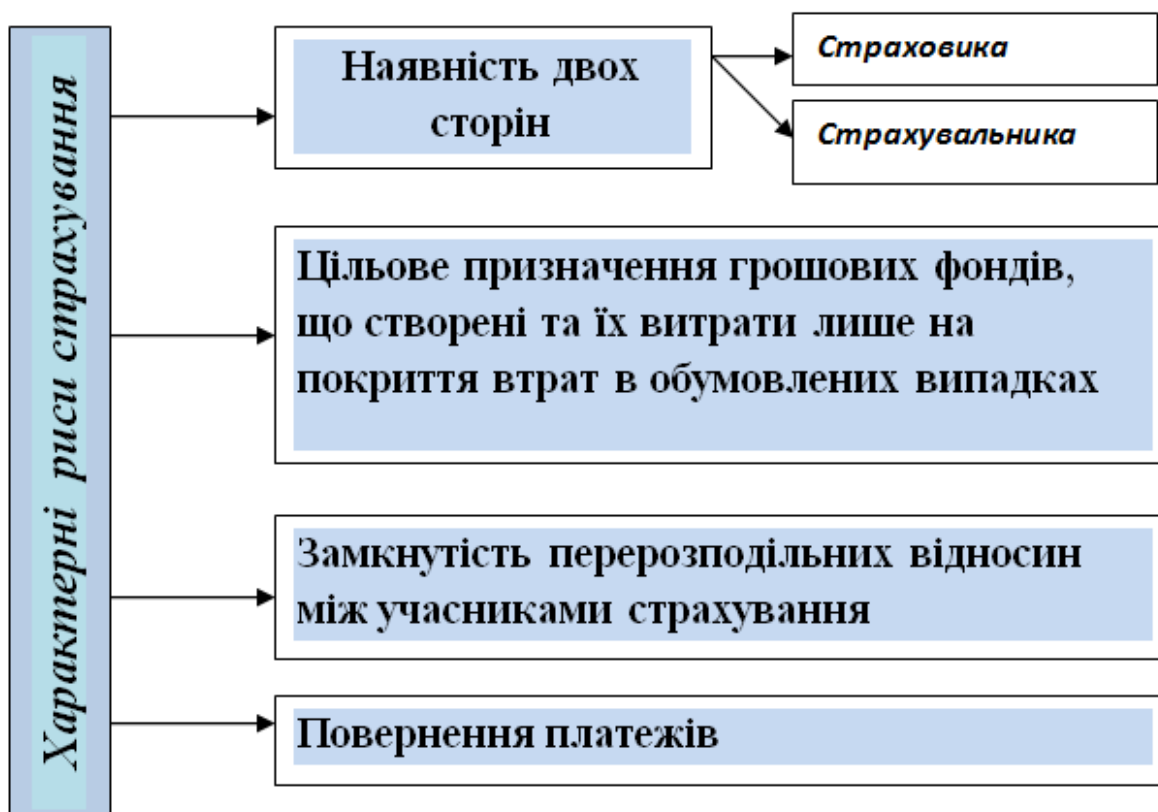

Рис.1.1. Характерні риси страхування

Джерело: [12, 24, 27]

Економічна сутність страхування проявляється в його функціях, що зазначені в таблиці 1.1.

В господарській та фінансові діяльності суб'єктів підприємництва, суспільства виникає багато причин, що приводять до збитків та втрат. Різні суб'єкти економіки мають свої втрати або пошкодження майна, збитки або зниження дохідності. Для компенсації цих втрат і потрібен страховий ринок.

Частиною фінансового ринку є страховий ринок, де відбувається формування попиту та пропозиції на страхові послуги та відповідні їм фінансові потоки, які використовує населення, не фінансові установи, банки та державні органи. Тому, страхування визначає зв'язок між страховим ринком та фінансами компаній, населенням, банківської системи та державним бюджетом. Між ними виникають стійкі фінансові потоки.

Таблиця 1.1

Функції страхування

№	Функція	Значення
1	<i>Взяття страховиком за певну плату на певний строк матеріальної відповідальності перед страхувальником за наслідки від реалізації ризику</i>	Якщо передбачено договором чи чинним законодавством. У разі реалізації ризику (страхової події), страховик мусить здійснити страхувальнику відшкодування збитків за його (страхувальника) вимогою. За умови нереалізованого ризику страхові премії привласнює страховик. Рівень тарифів (страхових премій) прямо залежить від імовірного рівня ризику. Ця функція здійснюється через процес купівлі-продажу страхової послуги.
2	<i>Формування страхового фонду (резерву)</i>	Для відшкодування втрат від реалізації страхових випадків, прийнятих страховиком від страхувальника.
3	<i>Грошове відшкодування збитків</i>	При потребі в страховому захисті. Обсяг страхового відшкодування та порядок отримання коштів визначаються умовами договору, укладеного страхувальником і страховиком, чи законодавством.
4	<i>Заощадження</i>	Вона властива видам особистого (особового) страхування, пов'язаним зі страхуванням життя, пенсій, дожиттям до весілля, повноліття та ін.
5	<i>Превентивна (запобіжна, попереджувальна)</i>	Забезпечує зниження рівня ризику та збитків, зумовлених цими ризиками
6	<i>Репресивна</i>	Спрямування зусиль на усунення страхового випадку та обмеження величини збитків, зумовлених страховим випадком
7	<i>Інвестиційна</i>	Діяльність страховика, пов'язана з розміщенням та управлінням страховими резервами

Джерело: [41]

Страховий ринок пов'язаний з валютним, фондовим ринком, банківською системою де страхові організації розміщують страхові резерви та інші інвестиційні ресурси. Основі сфери взаємодії зі страховим ринком наведено на рис. 1.2.

Взаємодія страховиків та банків реалізується в межах організації клієнтських відносин.

Страхові організації проводять діяльність пов'язану із відрахуванням в державні та місцеві бюджети, позабюджетні фонди. Тому, страховий ринок

виконує ряд взаємопов'язаних функцій – компенсаційну, накопичувальну, попереджувальну та інвестиційну.

Рис.1.2. Сфери взаємодії страхового ринку, банківської системи та інвестиційної

Джерело: [18,21]

Основними елементами які застосовують в страховому ринку, як економічна категорія є: ризикові обставини, ризикові ситуації, вартість (оцінка) об'єкта страхування, страхова подія, страховий внесок, страховий випадок, витрати (збиток) страхування, страхова виплата.

Головними функціями страхового ринку є акумуляція та розподіл страхового фонду. Мета - страховий захист населення.

Досліджуючи наукові праці, можна зустріти такі поняття як «страховий ринок», «страхова система», «страховий сектор», «страхова сфера», найчастіше можна зустріти визначення страхового ринку хоча його трактування має безліч відмінностей. Нами зазначені лише деякі трактування, які можна зустріти в

наукових джерелах, враховуючи певні підходи науковців та кон'юнктури ринку (Див. табл.1.1).

За даними таблиці 1.2 можемо зазначити, що більшість визначень характеризують страховий ринок як сукупність економічних відносин з приводу купівлі та продажу страхових послуг між страховиками і страхувальниками.

Таблиця 1.2

Термін «страховий ринок» у трактуванні науковців

Автор	Визначення
Сукач О.М., Саран Л.А.	«...певною сферою грошових відносин, у якій об'єктом купівлі-продажу є страхові послуги»
Сухоруков М.М.	«...це окрема сфера послуг і специфічних соціально-економічних відносин, що містить у собі сукупність структурно пов'язаних між собою продавців і покупців страхових послуг (страхових продуктів), а також інших учасників страхових відносин, інтереси, потреби і діяльність яких реалізуються згідно з певними правилами і регулюються концепціями контролю, що поділяються учасниками страхових відносин»
Шимінова М.Я.	«...це система економічних відносин, яка складає сферу діяльності страховиків і перестраховальників у певній країні, групі держав і в міжнародному масштабі з надання відповідних страхових послуг страхувальникам»
Фурман В.М.	«... система стійких економічних відносин між покупцями, посередниками і продавцями, пов'язаних із формуванням попиту, пропозиції та ціни на прямий страховий ризик і перестрахування, які матеріалізуються у страхових, перестраховальних і супутніх послугах у певній країні, групі країн чи міжнародному масштабі, що піддається регулюванню»
Базилевич В.Д.	« ... частина фінансового ринку, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формується попит і пропозиція на нього »
Кузьменко О	«... сукупність інститутів і механізмів зі створення, купівлі-продажу та споживання страхових послуг»
Залєтов О.	«... сукупність фінансово-економічних відносин, завдяки яким перерозподіляється частина національного доходу та сукупного суспільного продукту шляхом особливого методу утворення страхового фонду грошових ресурсів»

Джерело: [3,9,14,42,43,44]

Деякі автори увагу приділяли значенню такої категорії як перестраховальники в сфері їх діяльності. Автор В.Д. Базилевич, взагалі не

розкриває хто є учасниками страхової системи[3]. Інші зосереджували вагомість страхового ринку як часини ринку фінансових послуг. В. Фурман розглядає ринок як: об'єктивна економічна закономірність; система суспільних, економічних, фінансово-економічних чи грошових відносин; особлива соціально-економічна структура; економічне середовище функціонування страховиків; економічний простір; сукупність страхових компаній; форма взаємозв'язку між учасниками страхових правовідносин; частина фінансового ринку; окрема сфера послуг; форма сукупного страхового фонду [44].

Взявши за увагу погляди економістів, щодо трактування «страховий ринок» нами визначені основні підходи, що зображені на рисунку 1.2.

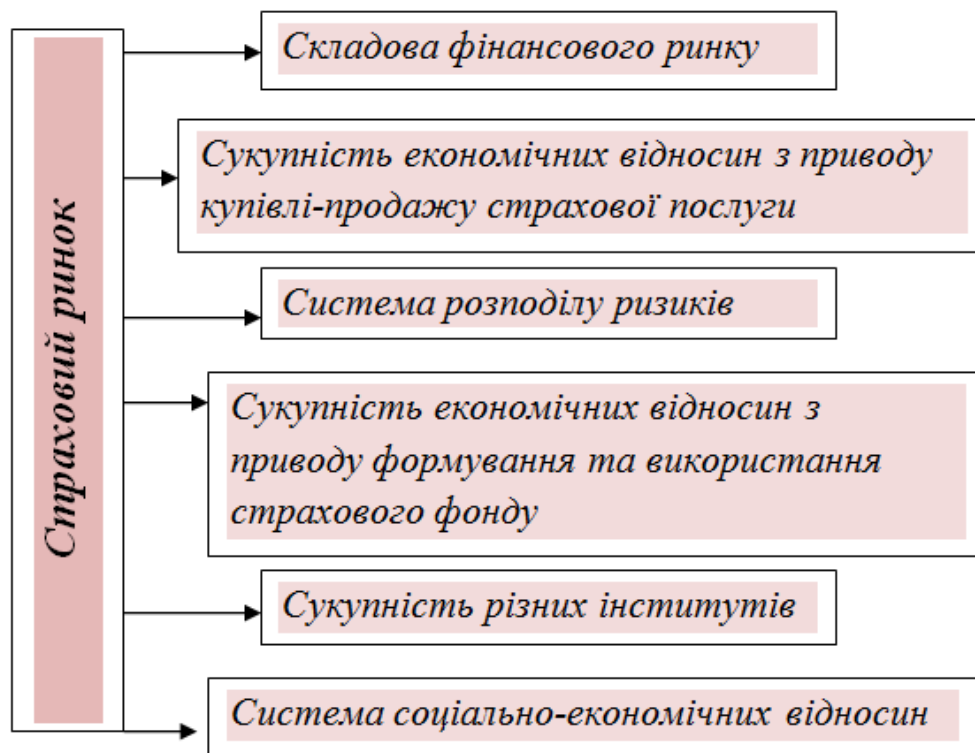

Рис.1.2. Основні підходи до трактування «страховий ринок»

Джерело: [41]

Дослідивши трактування вчених та їх думки, можна зазначити, що страховий ринок – це місце певних взаємовідносин, що відбуваються між покупцями та продавцями, формуючи певний механізм, для забезпечення зниження витрат і ризиків його учасників.

Тому, зрозуміло є те, що страховий ринок не може існувати без основних суб'єктів на страхового ринку (домашні господарства, суб'єкти господарювання, держава, фінансові посередники).

Для ефективного формування та використання ресурсів страхового фонду є елементи його впливу на зовнішнє та внутрішнє середовище страхового ринку.

Елементи внутрішньої структури:

- страхові продукти, формування попиту і пропозиції на них;
- матеріальні та фінансові ресурси, визначаючи фінансовий стан страховика;
- гнучка система тарифів;
- ліквідність страхового фонду.

Всі ці елементи залежні один від одного.

Елементами зовнішнього середовища страхового ринку є ті, якими може управляти.

Основними принципами що можуть забезпечувати ефективне функціонування на страховому ринку можуть бути:

- демонополізація страхової діяльності;
- вільного вибору умов надання страхових послуг, форм і об'єктів страхового захисту;
- мобільності грошових коштів у страхових фондах;
- конкурентоспроможності між страховими організаціями за наданими страховими послугами;
- надійності і гарантії страхового захисту.

1.2. Структура страхового ринку та державне регулювання його діяльності

За даними розділу 1.1. було зазначено, що страховий ринок розглядають як сукупність різних інститутів, що мають певні взаємопов'язані відносини. Тому, можна охарактеризувати страховий ринок, як ринок, що не може повноцінно існувати без своїх учасників. Вони поділяються на прямі та учасники інфраструктури.

Страховики та страхувальники, перестраховики та перестраховальники є прямими учасниками страхового ринку. Посередники – учасники інфраструктури, до яких можна віднести: страхові агенти та брокери; застраховані особи; актуарії; аджастери тощо (Див. Рис.1.3.)

Рис.1.3. Інституційна структура страхового ринку

Джерело: [15,19,21,27]

Більш детально розглянемо учасників діяльності на страховому ринку, відповідно рис 1.3.

Страховий ринок, як інші ринки фінансової системи є об'єктом державного регулювання і контролю для забезпечення стабільності функціонування у процесі суспільного відтворення.

Є комплекс економічних та законодавчих заходів, що визначають механізм державного регулювання, а саме:

- державна політика через законодавчу базу, що сприяє активізації страхової діяльності;
- формування конкурентоспроможності національних страховиків, захищаючи інтереси страхувальників;
- формування ефективного страхового бізнесу, що забезпечує економічне зростання.

Мета державного регулювання страхового ринку – забезпечити формування страховиками достатнього обсягу коштів для їх діяльності. Тим саме, вони будуть виконувати свої зобов'язання перед своїми клієнтами.

Основні функції державного регулювання визначені на рисунку 1.4.

Рис.1.4. Функції державного регулювання страхової діяльності

Джерело: [27]

Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III визначає державне регулювання як здійснення державою комплексу заходів щодо регулювання та нагляду за ринками фінансових послуг з метою захисту інтересів споживачів фінансових послуг та запобігання кризовим явищам [36]. А саме поняття «регулювання» в Законі прирівняне за змістом до поняття «нагляд».

Основні інструменти державного регулювання страхової діяльності це ліцензування, визначення певних правил та вимог до формування капіталу, створення резервів в страхових компаніях, система тарифів, здійснення перевірок, надання інформації щодо діяльності страхових організацій, визначення обмежень та інші.

Напрямки надання ліцензій на здійснення страхової діяльності зображені на рисунку 1.5

Рис.1.5. Особливості надання рішення про видачу ліцензії на страхову діяльність

Джерело: [27,36]

Головна роль у контролі за діяльність страховиків належить органам державного страхового нагляду.

Отже, Державний регулюючий органі нагляду за страховою діяльністю – спеціальний орган у справах нагляду за страховою діяльністю.

Мета – дотримання вимог законодавства України учасниками страхового ринку, запобігання неплатоспроможності страховиків, для забезпечення ефективного розвитку страхових послуг, захисту інтересів страхувальників.

Для того, щоб отримати ліцензію страховик повинен подати такі документи до Уповноваженого органу, як: заява; копія установчих документів; копія свідоцтва про реєстрацію; довідка з банків або висновки аудиторів, про розмір сплаченого статутного фонду, фінансовий стан засновників страховика; правила (умови) старування; економічне обґрунтування страхової діяльності; інформація про учасників страховика. Пакет документів Уповноважений орган розглядає до 30 днів.

Страховики, які отримали ліцензію на страхування життя не мають права займатися іншими видами страхування.

Основні функції, що виконує Уповноважений органа у справах нагляду за страховою діяльністю надані на рисунку 1.6.

Відповідно до норми Закону України «Про страхування»: «страховиками визнаються фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом, а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності. Учасників страховика повинно бути не менше трьох. В окремих випадках, встановлених законодавством України, страховиками визнаються державні організації, які створені і діють відповідно до цього Закону. У цьому разі використання слів «державна», «національна» або похідних від них у назві страховика дозволяється лише за умови, що єдиним власником такого страховика є держава» [31].

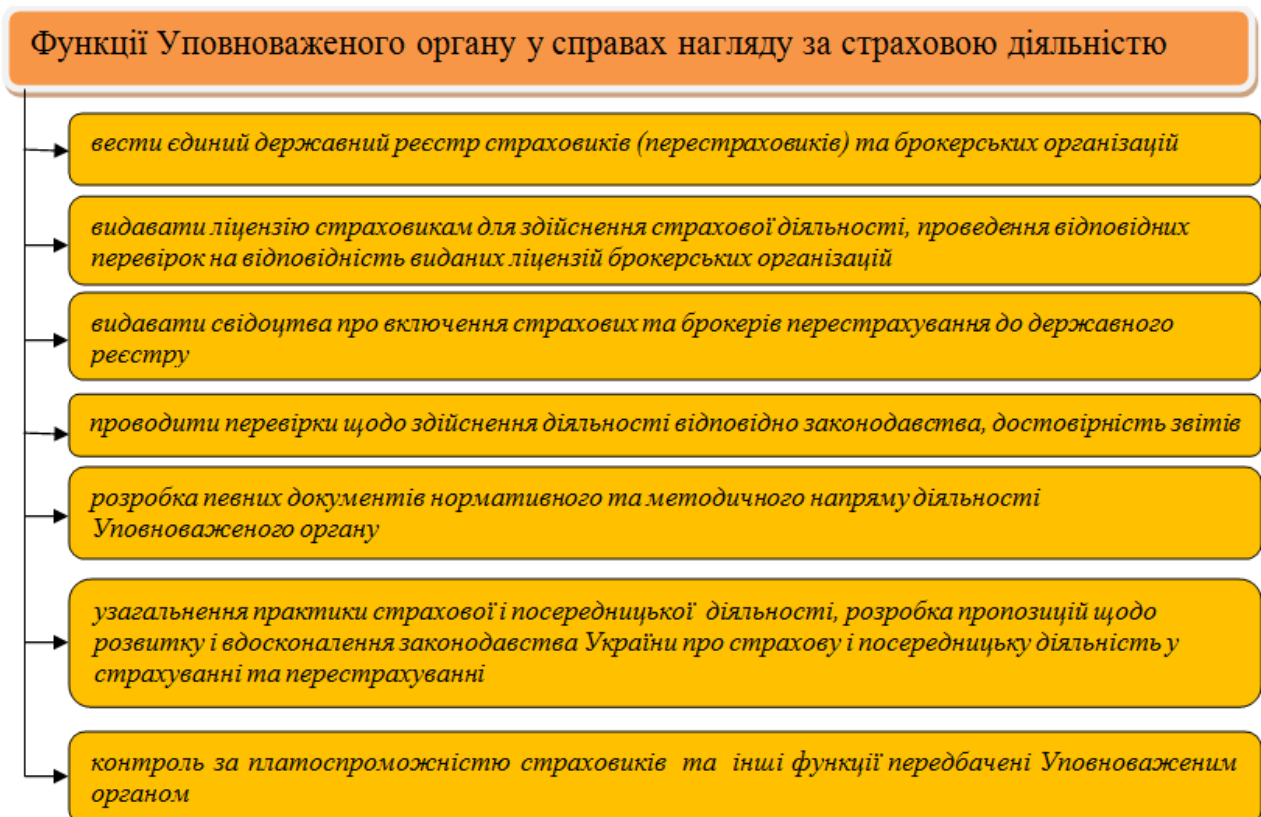

Рис. 1.6. Функції Уповноваженого органу у справах нагляду за страховою діяльністю

Джерело: [31]

Отже, основні учасники на страховому ринку зазначені в таблиці 1.2.

Страхові брокери переважно працюють на ринку майнового страхування.

Законодавча база регулює сферу діяльності таким чином:

- він може лише бути посередником на страховому ринку;
- договір страхування не повинен перевищувати 35% загальної суми страхових платежів за всіма договорами страхування, що були укладені протягом року;
- розмір страхових платежів отриманих страховим брокером, не повинен перевищувати розмір сплаченого статутного фонду страхового брокера;
- розмір платежів, що отримує страховий брокер (як фізична особа) протягом кожного кварталу, не повинен перевищувати 625 мінімальних заробітних плат.

Таблиця 1.2

Основні учасники страхового ринку

<i>Назва</i>	<i>Характеристика</i>
Страхувальники	Юридичні особи та дієздатні громадяни, які вклали із страховиками договори страхування або є страхувальниками відповідно до законодавства України
Страхові брокери	Юридичні особи або громадяни, які зареєстровані у встановленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності та здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у страхуванні від свого імені на підставі брокерської угоди з особою, яка має потребу у страхуванні як страхувальник.
Перестрахові брокери	Юридичні особи, які здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у перестраховуванні від свого імені на підставі брокерської угоди із страховиком, який має потребу у перестраховуванні як перестраховальник
Страхові агенти	Громадяни або юридичні особи, які діють від імені та за дорученням страховика і виконують частину його страхової діяльності, а саме: укладають договори страхування, одержують страхові платежі, виконують роботи, пов'язані із здійсненням страхових виплат та страхових відшкодувань
<u>Аквізитор</u>	Страховий агент або працівник страхової компанії.
<u>Професійні оцінювачі ризиків і збитків</u>	Уповноважені особи страховика
<u>Сюрвеєр</u>	Агент страховика (інспектор), оглядає та здійснює оцінку майна визначаючи ймовірну ступінь настання страхового випадку
<u>Аварійний комісар</u>	Визначає причини ДТП, характер та розмір страхового випадку
<u>Аджастер</u>	Представляє інтереси страховика для урегулювання конфліктних ситуацій пов'язаних зі страховим випадком
<u>Диспашер</u>	Спеціаліст галузі морського прав

Джерело: [32, 44]

Діяльність перестрахових брокерів передбачає: інформаційні та консультативні послуги; визначити потребу в отриманні страхових послуг; пошук страховиків та надання допомоги при складанні договору страхування; вести переговори за дорученням страхувальника; підготувати документи та здійснити розрахунок у разі настання страхового випадку. Перестраховування ризиків у перестраховиків має свої особливості, їх обов'язкового потрібно враховувати при укладанні договору перестраховування. Крім того, потрібно враховувати та, що перестраховик є власником доходів у вигляді перестрахових премій.

Страхові агенти є представниками страховика і діють в його інтересах за винагороду на підставі договору доручення із страховиком. Вони можуть

працювати на кілька страхових компаній. Їх робота зосереджена на фізичних особах, малого та середнього бізнесу.

Є певні вимоги щодо діяльності страхових агентів, а саме:

1. Протягом 2-х робочих днів після одержання страхових платежів, зобов'язані перерахувати кошти на рахунок страховика. Оформити договір страхування протягом одного робочого дня з моменту отримання страхового платежу.
2. Звітувати страховику про укладені договори та розміри отриманих платежів.
3. Зобов'язаний призупинити дію угоди, у разі несвоєчасного перерахування страхових платежів.

Можна зазначити, що одним із важливих суб'єктів страхового ринку є страхувальники. Вони мають певні права та обов'язки під час дії договору страхування.

Щодо об'єкту страхового ринку, це є страхові продукти. Ними можуть бути специфічні послуги, що надаються страхувальнику при виконанні договору страхування. Вартісна оцінка страхових послуг, формується на основі конкуренції і зазначена у страховому тарифі.

Страхові послуги – це кінцевий результат діяльності страхових компаній щодо задоволення потреб клієнтів, пов'язаних із захистом їх майнових та особистих інтересів [44].

Є певні особливості для страхових послуг:

- мають нематеріальний характер;
- тривалий строк виконання;
- у випадку, коли не відбувається подія, від якої покупець страхувався (оплативши), може бути невиконаною.

Характерними ознаками для страхових продуктів є:

- незбережність (не виробляється наперед з метою подальшого продажу);

- ризик (у випадку коли не настає страховий випадок, ризикує страховик);
- часова обмеженість (певний строк дії, що вказується у договорі страхування);
- страховий продукт не запатентовується;
- невідчутність (невідділеність): не має матеріального втілення;
- не передається як власність, окрім випадків, що передбачені договором.

За своїм змістом такі терміни як «страхова послуга» та «страховий продукт» дуже близькі, їх різниця залежить з позиції страхувальника або страховика розглядати.

Існують і специфічні принципи функціонування ринку страхових послуг: конкуренція; страховий інтерес; можливість вільного вибору страховика; відшкодування збитків; франшиза; диверсифікація; регрес; співстрахування та перестрахування (див. Додаток Б, табл. 2)

Франшиза – дозволяє поєднувати самострахування зі страхуванням. Вона може бути у грошовій формі, а також визначатись у відсотках. Тому, клієнт більш зацікавлений вжити превентивних заходів з метою уникнення збитку. Застрахована особа при умовній франшизі може уникнути розрахунків із незначних збитків, зменшуючи при цьому витрати на ведення справи. При безумовній франшизі – здійснюється розподіл за настання збитку між страховою організацією та застрахованим.

Принцип диверсифікації – розміщення страхових та інших резервів страхової компанії. Даний принцип є суттєвим послуг страхування життя із накопичувальною складовою. Тим саме, впливаючи на фінансову стабільність, диверсифікацію фінансових ризиків та інвестиційної діяльності.

З поступовим розвитком фінансового ринку, страхові організації поступово виконують функції спеціалізованих кредитних інститутів – їх напрямок діяльності спрямований на кредитування певних галузей та сфер

господарської діяльності. Їх ресурси дозволяють використовувати капіталовкладення через ринок коштовних паперів.

Приплив грошових коштів за рахунок страхових премій і доходів від певних операцій перевищують суму щорічних виплат тримачам полісів. Тому вони намагаються їх інвестувати в цінні папери. Для того, щоб розуміти доцільність та ефективність від цього процесу потрібно знати особливості фінансового менеджменту страхової компанії.

1.3 Фінансовий менеджмент страхових організацій

В кожній організації, фінансові ресурси у формі грошових коштів відіграють важливу роль, це стосується також і страхових компаній. Їх забезпечення необхідно постійно контролювати і регулювати адже вони забезпечують стабільне функціонування підприємств. Тому, напрямок діяльності фінансового менеджменту страхової організації охоплює страховий ринок, фінансові ризики, прибутковість та забезпечення ефективного використання страхових продуктів та послуг.

Він акцентує увагу на сферу управлінської діяльності в напрямку: визначення потреб у фінансових ресурсах, визначенні альтернативних джерел фінансування; ефективного використання фінансових ресурсів.

Щодо фінансової діяльності страхових підприємницьких структур – це система організацій для забезпечення ефективного функціонування страховика в досягненні намічених цілей.

Страхуванню притаманний ризик, а отже існує ризик в отриманні прибутку та забезпеченні капіталу страхової компанії.

Фінансовий менеджмент передбачає першочергово управління його фінансовим капіталом.

Фінансовий капітал страховика потребує постійного управлінського впливу з урахуванням певних факторів часу, ризику, забезпечення стійкого фінансового стану та потенціалу для підвищення економічної ефективності їх напрямку діяльності. Тому, розглянемо з чого складається капітал страхової компанії (рис.1.7).

Рис.1.7. Склад капіталу страхової організації

Джерело: [31]

З рисунку 1.7 зрозуміло, що страхові володіють певною часткою фінансових ресурсів, їх джерелом утворення є власний, позичений та залучений капітал, визначаючи інвестиційний потенціал страховика.

Законом України «Про страхування» встановлені вимоги щодо формування статутного капіталу страховика, його фондів та резервів.[31]

Статутний капітал компанії дозволено формувати за рахунок цінних паперів, що випускає держава, номінальна вартість яких не повинна перевищувати 25% його загального розміру.

Мінімальний розмір статутного капіталу встановлюється в сумі 1млн. ЄВРО для страховиків, організація яких здійснює ризикові види страхування, 1,5 млн. ЄВРО для тих, що замаються страхуванням життя.

Граничний розмір внесків до статутного капіталу інших страховиків не може бути більшим за 30% власного статутного капіталу, а розмір внесків до статутного капіталу окремого страховика не може бути вище 10% власного статутного капіталу.

Власному капіталу належить основна роль в структурі ресурсів страхових організацій. Це кошти, які належать страховикам, що забезпечує статутний та гарантійний фонд. Його функція – це фінансова гарантія виконання своїх зобов'язань перед страхувальниками, що зазначений в договорі страхування.

Обов'язковою умовою діяльності страхових компаній, а саме для забезпечення їх платоспроможності та фінансової стійкості є:

- наявність сплаченого статутного капіталу (не менше 1млн. або 1,5 млн. ЄВРО);
- створення страхових резервів;
- наявність гарантійного фонду;
- наявність вільних резервів (за рахунок прибутку);
- збільшення фактичного запасу для платоспроможності страховика.

Страхові резерви, знаходяться у розпорядженні компанії до настання страхових випадків використовують для поповнення робочого капіталу. Їх склад залежить від діяльності страхової компанії (ризикове страхування або страхування життя). Деякі компанії формують технічні резерви, а інші – резерви зі страхування життя.

Тому, страхові організації здійснюють облік технічних резервів за видами страхування:

- резерви премій (незароблених), які включають частку надходження коштів у вигляді страхових платежів, що відповідають страховим ризикам, які ще не минули;
- збитки (несплачені страхові суми та відшкодування) .

Враховуючи певні ризики від страхової діяльності, компанії можуть прийняти рішення про запровадження таких видів резервів:

- вільний резерв (25% від статутного капіталу);
- централізований страховий резервний фонд;
- резерв катастроф;
- резерв коливань збитковості;
- резерв заявлених але не виплачених збитків.

Страхова, що здійснює страхування життя має вести облік: належних виплат страхових сум; довгострокових зобов'язань.

Розміщення коштів в страхові резерви залежить від їх рівня диверсифікованості (примусові вкладення вільних коштів у держоблігації та інші цінні папери), ліквідності (здатність задовольняти претензії, пропоновані страхувальниками), безпечності, зворотності (повернення страхових внесків страхувальнику при довгостроковому припиненні дії договору), прибутковості.

Для забезпечення виконання зобов'язань (при обов'язковому страхуванні), можуть бути утворені централізовані страхові резервні фонди. Їх джерелом надходжень є страхові платежі, внески власних коштів страховика.

За рахунок нерозподіленого прибутку можуть бути створені вільні резерви для забезпечення платоспроможності страховика.

Окрім власного капіталу може бути залучений капітал, що належить іншим особам і є зобов'язанням страховика, він також може бути джерелом доходу.

Основними джерелами що забезпечують страхові зобов'язання є страхові резерви, сформовані за рахунок премій.

Страховики, вид діяльності пов'язаний із ризиковим страхуванням, утворюють технічні резерви. Якщо діяльність пов'язана із страхуванням життя, то утворюють резерви зі страхування життя – сума вартості грошових зобов'язань страховика за відповідним договором, майбутніх витрат для здійснення їх виконання.

Групи страхових резервів зі страхування життя поділяються на групи: довгострокових зобов'язань (математичні резерви: нетто-премій, бонусів, витрат) та резерви належних виплат страхових сум (рис. 1.8.)

Рис.1.8. Утворення та використання резервів зі страхування життя

Джерело: [31]

Страховання резервів із технічних резервів (ризикових видів) складаються з незароблених премій та збитку у складі резервів. Система утворення даного резерву показана на рисунку 1.9.

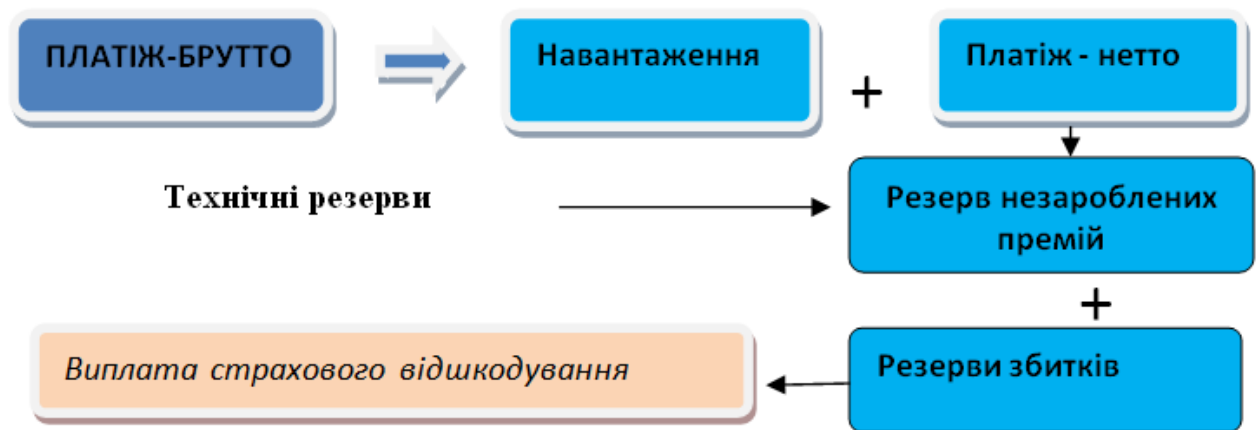

Рис.1.9. Утворення та використання технічних резервів

Джерело: [31]

Відповідно рис.1.8 та 1.9 можемо зазначити, що у за рахунок нетто-ставки резерви утворюються у ризиковому страхуванні, а при страхуванні життя – за рахунок нетто - ставки та інвестиційного доходу страховика. Тому, при ризиковому страхуванні резерв незароблених премій може перейти в резерв збитків і згодом виплачені у вигляді страхового відшкодування.

У випадку, коли збитковість невисока, частина резерву незароблених премій може бути додатковим прибутком страховика. При страхування життя, страхова сума виплачується страховій особі. Тому, розміри страхових резервів залежать від величини зобов'язань страхової організації. У випадку припинення укладання нових договорів страхування, технічні резерви через рік анулюються, а при страхуванні життя мінімальна тривалість договорів може бути до трьох років.

Оптимальна структура капіталу має бути забезпеченим процесом фінансового управління. Коли відбувається таке співвідношення власного та залученого капіталу, що здійснює оптимізацію співвідношень між показниками фінансової рентабельності та фінансової стійкості.

Для забезпечення цього процесу необхідно здійснювати певні етапи для оптимізації структури капіталу, а саме:

1. Проаналізувати капітал страховика.
2. Здійснити оцінку основних чинників, що можуть впливати на формування структури капіталу.
3. Оптимізувати структуру капіталу за рахунок: збільшення рівня фінансової рентабельності; зменшення його вартості та фінансових ризиків.
4. Сформувані основні показники цільової структури капіталу страхової організації.

Тому, успіх діяльності страховика залежить від раціональної системи управління та виконання ряду завдань що ставлять керівники цих організацій. Крім того, більшість страховиків в Україні є акціонерними товариствами, тому заходи управління приймаються на загальних зборах акціонерів.

Можна зазначити основні завдання які забезпечують ефективне управління капіталом в цих організаціях, а саме:

1. Забезпечити контроль фінансової рівноваги під час розвитку підприємства.
2. Оптимально розподілити вже сформовані ресурси за видами діяльності, напрямками їх використання.
3. Створити умови для зменшення фінансових ризиків, що пов'язані з використанням капіталу.
4. Визначити обсяг фінансових ресурсів, що забезпечать економічний розвиток підприємства.
5. Забезпечення контролю за фінансовим обігом капіталу та своєчасне реінвестування ресурсів.

Враховуючи 5 пункт завдання, можна зазначити, що на фінансові відносини та характер обігу грошових коштів визначаються такими показниками:

- розмір та структура статутного фонду, порядок формування резервів, розподіл прибутку, дивідендів та зобов'язання;

- внутрішня організаційна структура (філії, представництва);
- обсяг та структура страхового портфеля, тим саме впливаючи на відносини з посередниками, перестраховувальниками та об'єднаними страховими організаціями (виникають складності в обігу капіталу, змінюючи витрати та фінансові результати);
- обсяг та структура інвестиційного портфеля.

Враховуючи дані особливості обігу грошових коштів, можна зазначити, що в даних організація більш складні є завдання для забезпечення максимізації прибутку та фінансової стійкості.

Доходами страхових організацій є:

- доходи від страхової діяльності;
- інвестування і розміщення тимчасово вільних коштів у державні цінні папери (до 10% коштів резервів), банківські вклади (до 50%), нерухомість (до 40%), валюту (до 10%), цінні папери акціонерних товариств (до 40%);
- інші доходи не пов'язані із страховою та інвестиційною діяльністю.

На рис.1.10 нами запропонована класифікація доходів страхових організацій, враховуючи особливість їх діяльності.

Компанія, що займається страхуванням життя формує прибуток від звичайно діяльності в три етапи:

1. Як сума надлишку резервів довгострокових зобов'язань понад обсяги страхових зобов'язань (що використовують на власні потреби у звітному році). Тому, основним джерелом прибутку для таких компаній є інвестиційний дохід.
2. Прибутки у вигляді відсотків, дивідендів від розміщення власних коштів в кредитних та інших установах.
3. Із непрямих податків страхові компанії сплачують податок на додану вартість.

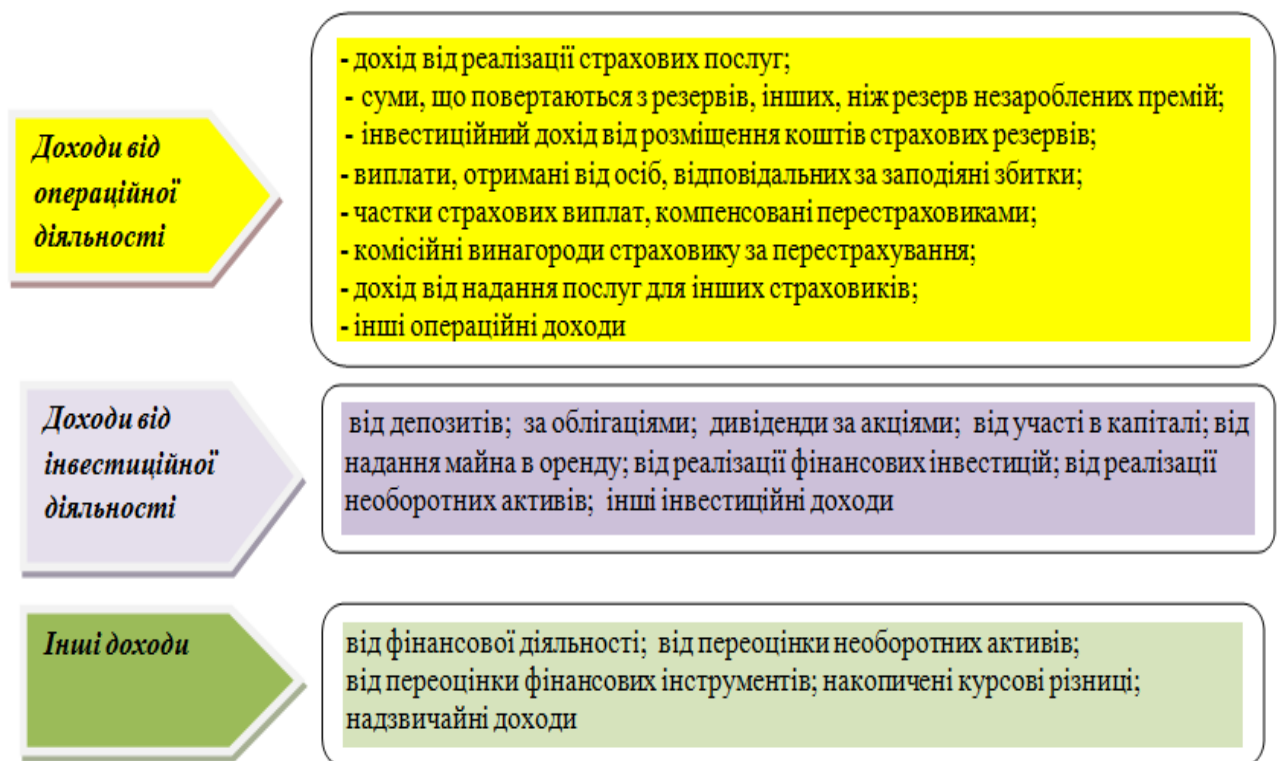

Рис.1.10. Класифікація доходів страхових компаній

Джерело: [31]

Щодо п.3, оскільки страхові компанії знаходяться на госпрозрахунку, самоокупності та самофінансування, то крім специфічних страхових резервів вони формують й інші фонди. Такі фонди необхідні для забезпечення господарської діяльності.

В Законі «Про страхування» зазначено, що «з доходів, що залишаються після сплати податків і надходять у розпорядження страховиків, вони можуть бути утворювати резерви і фонди, необхідні для забезпечення їхньої діяльності»[31]

Такі резерви та фонди формують щоквартально з відрахувань від страхових платежів, що надійшли за договорами страхування (перестраховування) упродовж даного кварталу. Їх розмір визначають радою директорів адже їх мета це зниження витрат на ведення страхової справи, підвищити рівень ліквідності та конкурентоздатності страховика.

Відповідно до Закону України «Про страхування» зазначено на що забороняється використовувати кошти із страхових резервів, а саме на:

- ведення кредитних договорів фізичними та юридичними особами;
- ведення договорів купівлі-продажу (крім акцій та паїв товарних і фондових бірж);
- вкладенні в інтелектуальну власність.[31]

Здійснити оцінку фінансової стійкості страхової компанії можна на основі звітності, використовуючи такі показники як: коефіцієнт автономності, забезпеченості власним капіталом, коефіцієнт фінансового левериджу тощо. Методика розрахунку даного показника наведена в таблиці 1.3

Таблиця 1.3

Методика розрахунку показника фінансової стійкості страхової компанії

Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення
<i>Згідно Закону України «Про страхування»</i>		
Статутний фонд	Статутний капітал	1 млн. ЄВРО (1,5 млн. ЄВРО)
Страхові резерви	Сума страхових резервів	
Фактичний запас платоспроможності	Баланс - НА - Зобов'язання	71,1млн. грн.
<i>Відповідно до Розпорядження Нацкомфінпослуг</i>		
Зворотний показник платоспроможності	$ЗПП = \frac{100 \times \text{загальна сума зобов'язань}}{\text{Баланс}}$	0%-20%
Показник незалежності перестраховування	$ПНП = \frac{100 \times \text{Чиста сума премій по всіх полісах}}{\text{Валова сума премій по всіх полісах}}$	50%-85%
Показник відношення чистих страхових виплат	$ПВРК = \frac{100\% \times (\text{Чисті страхові резерви})}{\text{Баланс}}$	0%-50%
<i>Оцінка фінансової стійкості підприємства</i>		
Коефіцієнт автономії	$КА = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Баланс}} \times 100\%$	Більше 50%
Коефіцієнт забезпечення власним капіталом	$КЗВ = \frac{(\text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи}) \times 100\%}{\text{Оборотні активи}}$	Більше 10%

Джерело: [43]

Враховуючи дані показники, можна зазначити що на покращення фінансового стану страхової організації можуть впливати такі чинники як:

- висока платоспроможність;
- достатній рівень покриття залучених пасивів, а отже забезпечення високої ліквідності балансу;
- прибутковість, яка забезпечує розвиток підприємства, показує високий рівень рентабельності.

Ще одним інструментом для забезпечення стійкості капіталу є ціна на послуги та продукти якими володіє страхова організація. Неправильно сформована ціна зменшує прибуток та ускладнює його фінансовий стан. Для визначення цінової політики потрібно мати статистичну інформацію про об'єкти страхування, їх вартість, про кількість та види несприятливих подій в наслідок аварії, стихійних явищ, захворювань, тривалість життя людей.

Враховуючи специфіку діяльності страхової організації можна зазначити, що ціна за страховий продукт визначається за допомогою теорії ймовірності або кількісної оцінки ризику. Тому, правильно розраховані страхові тарифи впливають на надходження та утворення прибутку. Належні розміри страхових резервів впливають на виплати страхової суми (відшкодування), дають можливість для отримання інвестиційного доходу від інвестиційної діяльності.

Можна зазначити, що занижений тариф може вплинути на невиконання свої зобов'язань страховою організацією, тим саме, відбувається зниження фінансової стійкості компанії. Завищення тарифів впливає на рівень конкурентоспроможності страховика, зменшення страхувальників, що впливає на зменшення платежів.

Отже, страхування - один із основних факторів розвитку економіки. Його роль забезпечується в створенні умов «продуктивного бізнесу», що симулює підприємців проводити більш активу політику впровадження інновацій, захищаючи їх діяльність від негативних наслідків інноваційних ризиків. Задля уникнення ризиків у світовій практиці застосовують страхування – як засіб

відшкодування економічних збитків, захисту інтересів населення у випадку непередбачених подій, що можуть негативно позначитись на діяльність та фінансовий стан людини.

На нашу думку, страховий ринок має широкий зміст, він охоплює ринок страхових послуг, ринок страхових компаній, перестраховування та ринок страхових капіталів. Крім того, страховий ринок допомагає зменшити фінансові та інші ризики у випадку ризикової ситуації.

Страховий бізнес має високий ступінь ризику, тому вимагає особливої уваги на сферу управління фінансовими ресурсами та забезпеченню відповідного контролю. Як певний напрямок удосконалення в організації та системі управління, фінансовий менеджмент в сучасному бізнес-середовищі страхових організації дуже необхідний. Його мета – забезпечити високий рівень конкурентоспроможності страхової компанії, зменшити ступінь фінансових ризиків, забезпечити прибутковістю та ефективним використанням страхових продуктів та послуг на фінансовому ринку.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Моніторинг діяльності страхового ринку в Україні

З 1 липня 2020 року Національний банк України (далі - НБУ) став регулятором та наглядовим радником на ринку страхування. Одним із основних завдань НБУ в 2021 році – це забезпечити фінансовий ринок платоспроможними страховими організаціями. Останні перевірки звітності страховиків в 2020 році показали, що майже 60 компаній знаходяться на стадії банкрутства. З них 46 порушили нормативи.

Щодо сучасного стану ринку страхування в Україні, то він є незначним за обсягом активів та рівнем попиту на страхові послуги. Якщо у Європі показник проникнення складає 5%, то у нас цей рівень лише – 1,5% (на кінець 2020 р.) обсягу залучених страхових премій до ВВП, а в 2024 році планується не нижче 2%. Відносно страхування життя її частка в загальному обсязі страхових премій складає 12,2% [25]. Можемо зазначити, що це є перший недолік, що стосується рівня споживання страхових послуг в Україні.

Інша проблема, недосконале законодавство, це характеризується певними проблемами в страхових компаніях, а саме недовірою населення до страхових продуктів та неналежного контролю та нагляду за діяльністю страхових компаній та посередників.

Для більшості страхових компаній України, сучасний стан розвитку економіки потребує ефективного управління, використовуючи новітніх методів та інструментів що забезпечують зміни в механізмі їх діяльності. Тому, нашим завданням, при написанні цього розділу було – визначити особливості

сучасного стану страхового ринку, оцінити рівень фінансової безпеки і важелів для стабільного функціонування.

В розділі 1 нами було зазначено, що страховий ринок - це сфера грошових відносин, об'єктом ринку є специфічна послуга, страхові компанії беруть на себе обов'язки страховика.

Першочергово визначимо, динаміку кількості страховиків в Україні (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1.

Динаміка кількості страхових компаній на страховому ринку в Україні протягом 2016-2020рр.

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	30.06.21	Зміни 2020 р. до	
							2016	2019
Кількість страхових компаній, од.	310	294	281	233	210	181	-100	-23
в т.ч. life	39	33	30	23	20	19	-19	-3
в т.ч. non-life	271	261	251	210	190	162	-81	-20
Частка life страховиків, %	12,58	11,22	10,68	9,87	9,52	10	-3,06	-0,35
Частка non-life страховиків, %	87,42	88,78	89,32	90,13	90,48	90	-3,06	-0,35
Частка страхування життя, %	7,84	6,71	7,91	8,72	11,1	11,7	3,26	2,38
Частка ризикових видів страхування, %	92,16	93,29	92,29	91,28	88,80	88,3	-3,36	-2,48

Джерело: [25]

За даними таблиці 2.1 можемо зазначити, що за 5 років відбувається зменшення кількості страхових компаній на страховому ринку, а саме на 100 одиниць. Порівнюючи за 2020 рік з 2019 роком їх кількість скоротилась на 23 одиниці. Станом на 1 січня 2021 в Державному реєстрі фінансових установ зазначалось 210 страхових організацій, з них 20 – займаються страхуванням життя. 9 страховикам були анульовані ліцензії в 2020 році. [25]

За даними НБУ, 10 компаній зареєстровані у зоні проведення ООС та АР Крим.

Можна зазначити, що цей процес триває рівномірно, і є вірогідність того, що в 2021 році їх кількості також зменшиться (рис.2.1).

Така тенденція до зменшення кількості страхових організацій, може бути спричинена діями Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг. Мета якої – підвищити рівень конкурентоспроможності та фінансової стійкості страхових організацій. Інший фактор, це вплив несприятливих макроекономічних процесів, що відбуваються в наслідок політичних, економічних ситуацій в країні.

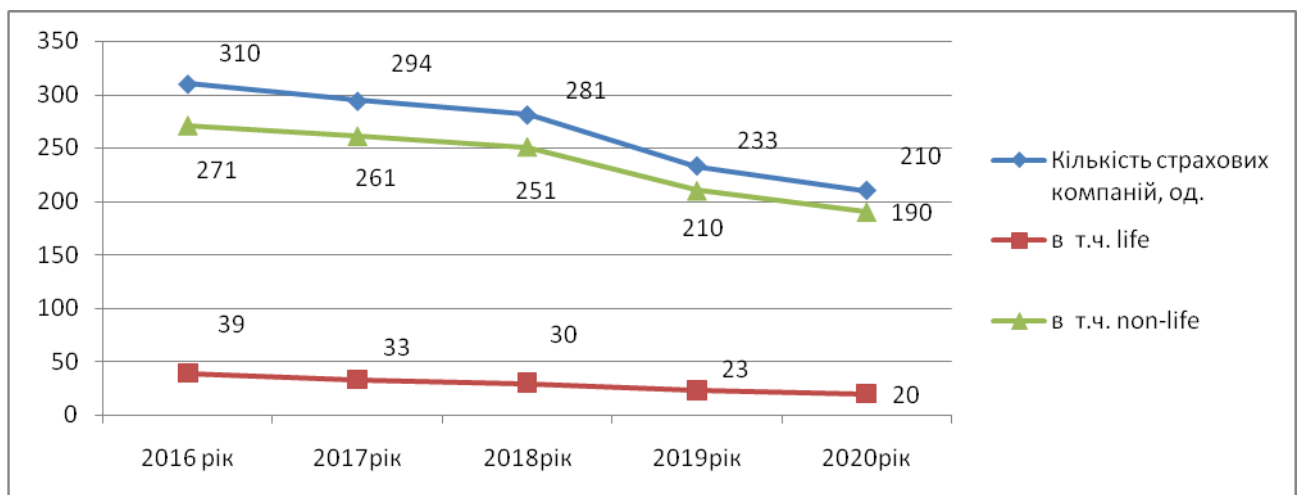

Рис.2.1 Динаміка кількості страхових організацій в Україні за 2016-2020рр., од.

Можна також зазначити, що запровадження в 2020 році «спліт» системи, щодо регулювання ринку фінансових послуг вплинуло на фінансову діяльність суб'єктів даного ринку, враховуючи що деякі методи регулювання НБУ відрізняються від методів Нацкомфінпослуг.

Значна кількість страхових організацій в умовах карантину виходить на ринок за власною ініціативою, враховуючи організацію своєї діяльності через онлайн-сервіси. Тому, деякі організації неспроможні були надати онлайн-послуги на високому рівні. Це вплинуло і на вимушене закриття компаній. Крім того, визначаючи динаміку до зменшення чисельності протягом 5 років (в

умовах без COVID-19), можна визначити що є інша проблема яка впливає на ці зміни.

За даними Нацбанку України було зазначено, що відбувається погіршення фінансового стану компаній. Було складено в 2020 році: 46 актів по порушення страховиками нормативів; 7 актів – не подали звітність; 17 компаніям призупинили ліцензії. Адже з 1 липня 2020 році НБУ став регулювати ринок небанківських фінансових послуг.

Внаслідок змін зменшення кількості страхових компаній визначимо як це впливає на укладення договорів страхування, таблиця 2.2.

Таблиця 2.2

Кількість договорів страхування за 2016-2020рр. (тис. од.)

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	Зміни у% 2020 р. до	
						2016	2019
Кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, у т.ч.:	61272	70658	77495	80271	120576	96	50
- зі страхувальниками-фізичними особами	42534	66915	72460	73440	94760	122	29
Кількість договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті	118198	114824	123582	116652	115815	-3	-1

Джерело: [25]

З 2016-2020рр. кількість укладених договорів збільшилась на страховому ринку на 96% (в 2016 році 69% - договори страхування з фізичними особами, в 2020 році – 78%).

Можна зазначити, що попит на страхові послуги у населення поступово зростає. Зміна медичної реформи, політичної та економічної ситуації, а також збільшення кількості смертності (в наслідок пандемії) має суттєвий вплив на

зміну свого відношення до страхових продуктів. Це, також впливає і на інвестиційну діяльність страховиків.

Враховуючи досвід минулих років (низький рівень платоспроможності), більшість населення немала довіри до страховиків. Тим саме, вагомим фактором при виборі страхової організації є оцінка її резервів, статутного капіталу, а отже його активів. Основним для подальшого визначення стану страхових компаній потрібно проаналізувати активи та резерви страховиків.

В таблиці 2.3 доцільно проаналізувати ці показники, в також визначити темп приросту.

Таблиця 2.3

Основні показники забезпеченості страхових компаній за 2016-2020рр.

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	Зміни у% 2020 р. до	
						2016	2019
Обсяг сплачених статутних капіталів	12661	12831	12636	11066	9748	-24	-12
Загальні активи страховиків	56075	57381	63493	63866	64925	15	2
Обсяг сформованих страхових резервів	20936	22864	26975	29558	34192	63	15

Джерело: [25]

Обсяг сплачених статутних капіталів зменшується за період з 2016р. по 2020р., а розмір загальних активів з збільшилась на 15%, а в порівнянні з 2019 р. на 2%. Це означає, що на страховому ринку відбувається збільшення обсягу фінансових ресурсів страховиком у вигляді грошових коштів.

Страхові резерви, також має тенденцію до збільшення. Адже вони утворюються страховиком з метою забезпечення майбутніх виплат страхових сум (страхових відшкодувань). Отже, населення поступово має впевненість в необхідності страхування. Тим саме, підвищується надійність страхового ринку.

Є ще один показник, який потребує уваги при розгляді стану страхового ринку – концентрації. Він показує скільки гравців є в часині зібраних страхових премій. Коефіцієнт концентрації дорівнює сумі частки валових премій страховиків (таблиця 2.4).[14]

Таблиця 2.4

Динаміка показників концентрації life та non-life страхування в Україні за 2016-2020рр., у%

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	Зміни у% 2020 р. до	
						2016	2019
Кількість life-страховиків, од.	39	33	30	23	20	-19	-3
Частка на ринку топ 3 СК	43	54	54	57	56	13	-1
Частка на ринку топ 10 СК	89	95	96	96	97	8	1
Частка на ринку топ 20 СК	99	99	100	100	100	1	-
Частка на ринку топ 50 СК	100	100	-	-	-	-	-
Кількість non-life-страховиків, од.	271	261	251	210	190	-81	-20
Частка на ринку топ 3 СК	19	21	15	14	15	-4	1
Частка на ринку топ 10 СК	44	44	39	37	40	-4	3
Частка на ринку топ 20 СК	63	63	62	60	62	-1	2
Частка на ринку топ 50 СК	86	88	88	88	91	5	3
Частка на ринку топ 100 СК	97	97	97	98	98	1	-
Частка на ринку топ 200 СК	100	100	100	100	100	-	-

Джерело: [19]

Починаючи з 2017 року, частка ТОП 3 страхових компаній перевищує 50%. В тройку страхових компаній лідерів страхування життя входять: ПрАТ «МетЛайф», ПрАТ «СК «УНІКА Життя», ПрАТ «Страхова Група «ТАС».

За даними Фриншурера визначимо ТОП 5 страхових компаній України за 9 місяців 2021 року відповідно їх рейтингу (таблиця 2.5). [37]

Лідерами рейтингу є компанія «ARX» та «Колоннейд Україна», яка працює також в Румунії, Болгарії, Польщі, Словачії.

Таблиця 2.5

**Топ -5 страхових компаній з відповідним рейтингом в Україні
за 9 місяців 2021р. (млн. грн)**

Рейтинг	Місце	Назва компанії	Сума	Рейтинг	Місце	Назва компанії	Сума
По виплатам	1	УСГ	2208	По чистим преміям	1	ARX	2381
	2	УНІКА	961		2	УНІКА	2020
	3	ARX	942		3	ТАС СГ	1692
	4	ТАС СГ	837		4	Арсенал Страхування	1480
	5	ИНГО	659		5	ИНГО	1132
	38	МОТОР-ГАРАНТ	26		33	МОТОР-ГАРАНТ	
По рівню виплат, у %	1	УСГ	132	По активам	1	ARX	3567
	2	АСКО-ДОНБАС	60		2	УСГ	3364
	3	КРАЇНА	55		3	УНІКА	2928
	4	ОБЕРІГ	49		4	PZU Україна	2921
	5	МЕГА-ПОЛІС	47		5	ТАС СГ	2716
	46	МОТОР-ГАРАНТ	16		24	МОТОР-ГАРАНТ	395
Розмір капіталу	1	ARX	1131	По фінансовим результатам	1	ARX	174
	2	PZU Україна	928		2	УНІКА	90
	3	УНІКА	834		3	ВУСО	80
	4	ИНГО	762		4	ТЕКОМ	79
	5	ТАС СГ	749		5	ИНГО	79
	17	МОТОР-ГАРАНТ	244		38	МОТОР-ГАРАНТ	0,604

Джерело: [37]

Отже, скорочення кількості life- страховиків не позначається на показники концентрації. Тим саме, характеризує посилення монополії на страховому ринку, зосереджені на ньому сильні гравці, які забезпечені іноземним капіталом. Щодо non-life – страховиків, то вони менш монополізовані, тому динаміка у них помірна. Кількість компаній, що забезпечують 60% страхового ринку досягає 20.

В таблиці 2.6 нами аналізується стан страхової діяльності в Україні.

Таблиця 2.6

Основні показники страхової діяльності в Україні, млн. грн.

Показник	2016	2017	2018	2019	2020р.	Зміни 2020 р. до	
						2016	2019
Валові страхові премії, у т.ч.:	35170	43431	49367	53001	45185	10015 28%	-7816 -15%
Зі страхування життя	2756	2913	3906	4624	6913	4157 150%	2289 49%
Валові страхові виплати, у т.ч.:	8839	10536	12863	14338	14852	6013 68%	514 3%
Зі страхування життя	418	556	704	575	453	35 8%	-122 -22%
Рівень валових виплат, %	25	24,3	26,2	27,1	32,9	7,9	5,8
Чисті страхові премії	26463	28494	34424	39586	40350	13887 52%	764 2%
Чисті страхові виплати	8561	10256	12432	14040	14452	5890 68%	412 3%
Рівень чистих виплат, %	32,3	36	36,1	35,5	35,8	3,5	0,3
<i>Перестраховування, млн. грн.</i>						<i>До 2019р.</i>	
Сплачено на перестраховування, в т.ч.:	12668	18333	17940	16713	40350	4045 31%	-1227 -7%
- перестраховикам-резидентам	8706	14937	14943	13415		4709 54%	-1528 -11%
- перестраховикам-нерезидентам	3962	3396	2997	3298		-664 -17%	301 10%
Виплати, компенсовані перестраховикам, у т.ч.:	1233	1208	2459	2509	3819	1279 103%	50 2%
- перестраховикам-резидентам	278	280	430	297		19 6%	-133 31%
- перестраховикам-нерезидентам	954	928	2028	2210		1256 131%	182 9%
Отримані страхові премії від перестраховальників - нерезидентів	40	46,1	48,4	56,8	20,02	16,8 42%	8,4 17%
Виплати	14,2	13,8	44,4	8,9	17,69	-5,3 -38%	-35,5 200%

Джерело: [31]

Щодо даних цієї таблиці, можна зазначити, що страхові премії поступово збільшують свій розмір, це також стосується і страхування життя. За рахунок цього в динаміці відбувається збільшення страхових виплат.

В 2019 році кількість виплат зі страхування життя зменшилась, що може бути пов'язано з періодом карантину в країні. Збільшення відбувається по валовим страховим преміям в 2019 році (в порівнянні з минулим роком), це є позитивною динамікою. Хоча в 2020 році, навпаки, відбулося зменшення за рахунок скорочення кількості страхових організацій.

Страхові премії від перестраховальників мали тенденцію до збільшення починаючи з 2017 року. Це означає, що страховики інтенсивно використовували перестраховання для підвищення своєї надійності. Тим саме, активне використання перестраховання є способом для зниження свого ризику.

Валові страхові виплати збільшуються, а отже їх причина визначена за рахунок збільшення валових страхових премій, кількості страхових випадків.

Якщо брати співвідношення між валовими страховими виплатами та преміями, в середньому їх частка складає 26%.

Це нам дає уявлення того, що 74% страхових премій залишаються у розпорядженні страховиків. Тим саме, покривають витрати на страхову діяльність, забезпечуючи інвестування для збільшення доходу.

Можна зазначити, що страховий ринок є капіталізованим і свідчить про величину загальних активів страхових організацій в порівнянні з іншими учасниками фінансового ринку.

Страховий ринок та перестраховий суттєво плывають один на одного. Досліджуючи сучасний стан ринку перестраховання, здійснимо аналіз місткості страхового ринку в умовах великих ризиків протягом останніх 5 років (таблиця 2.7).

Максимально можливе утримання ризику страховиками (за рахунок власної участі), що не впливає на зниження рівня платоспроможності та фінансової надійності компанії – це і є місткість страхового ринку.

В 1 розділі ми розглядали, що відповідно до Закону України «Про страхування»: «вільні резерви – частка власних коштів страховика, яка резервується з метою забезпечення платоспроможності страховика» [31].

Таблиця 2.7

Номінальна місткість страхового ринку України, в млн. грн.

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	Зміни 2020 р. до	
						2016	2019
Статутний капітал	14092	14579	15233	15121	14758	666 4%	-363 -3%
Страхові резерви	11179	12578	14436	15828	18630	7451 66%	2802 17%
Нетто-місткість страхового ринку	2527	2716	2967	3095	3339	812 32%	244 8%
Статутний капітал страховика non-life	11848	13114	12487	13243	12773	925 8%	-470 -4%
Статутний капітал страховика life	1506	1539	1627	1910	1985	479 31%	75 4%
Технічні резерви	8515	9355	10589	10522	11732	3217 37%	1210 11%
Математичні резерви	2664	3223	3846	5306	6898	4234 158%	1592 30%
Нетто-місткість ринку іншого, ніж страхування життя	2036,3	2246,9	2307,6	2376,5	2450,5	414,2 20%	142,9 6%
Нетто-місткість ринку страхування життя	417	476,2	547,3	721,6	888,5	471,5 113%	166,9 23%

Джерело: [34]

Тому, вона забезпечує частину нерозподіленого прибутку. Враховуючи обмеженість статистичних даних щодо страхового ринку, виокремити дану суму вільних резервів для визначення місткості ринку не можливо. Враховуючи це, здійснимо розрахунок номінальної місткості (нетто-місткості), що забезпечує нам данні відносно статутного капіталу та обсягу сформованих страхових резервів.

За даними таблиці 2.7 можемо зазначити, що місткість вітчизняного страхового ринку поступово збільшилась. Найменший темп росту відбувався в 2019р. та 2020р. Максимально можливий обсяг ризику, що може бути покритим за рахунок місткості страхового ринку за 5 років збільшився на 32%. Максимально можливий обсяг ризику, який може бути покритий за рахунок місткості на страховому ринку життя за 5 років збільшився на 113%, а за 2020

рік – на 23%. Можна зазначити, що найбільше зростання відбувається саме на ринку страхування життя.

За даними таблиці, ми можемо зазначити, що ринок перестрахування характеризується зменшенням темпів розвитку в 2019 та 2020рр. Значна частка ринку щодо внутрішнього перестрахування відносять до операцій «псевдоперестрахування» для уникнення оподаткування податком на прибуток, за рахунок оптимізації податкових схем. В 2017 році були внесені зміни, що стосувалися Податкового кодексу. Таким чином, це вплинула на поступове збільшення обсягу внутрішнього ринку вихідного перестрахування.

Динаміка активів та обсягів страхових резервів зображені на рисунку 2.2.

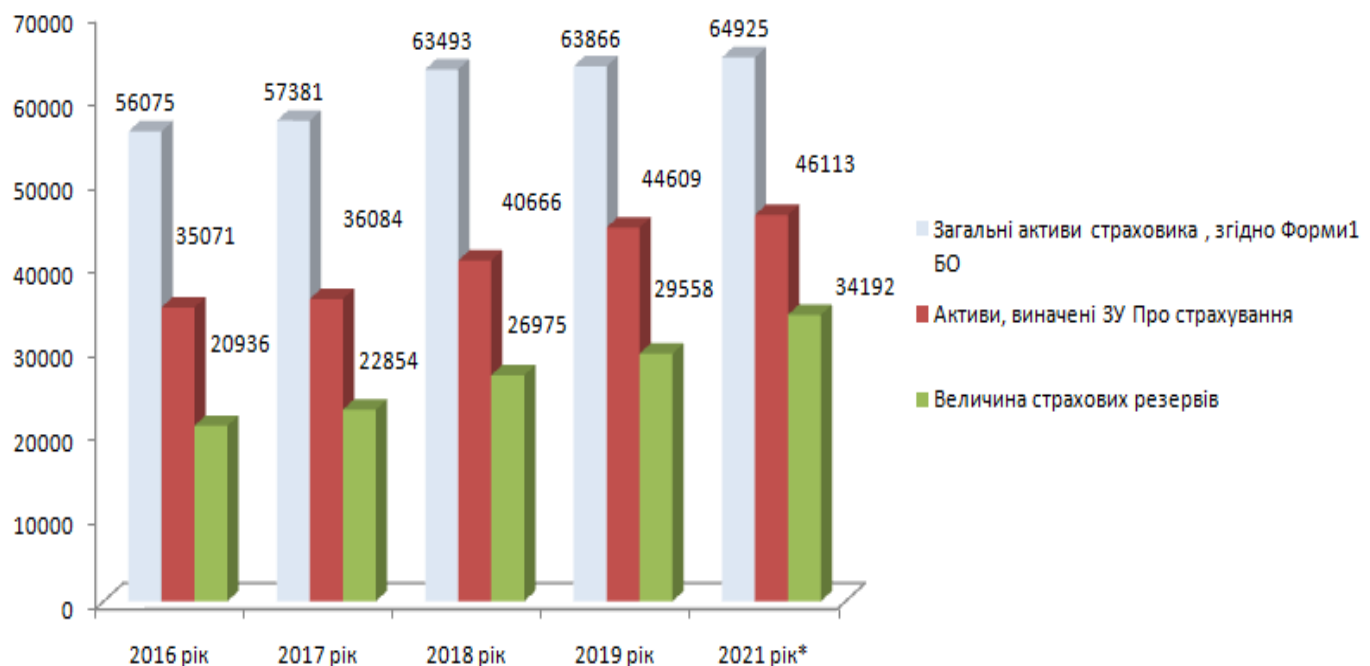

Рис. 2.2 Динаміка активу та обсягів страхових резервів на страховому ринку України за 2016-2021*рр., тис. грн. (2021р.*- за 11 місяців)

Джерело: [34]

Величина активів, що визначені відповідно ЗУ «Про страхування» як і за даними балансу збільшується протягом 5 років [35].

Активи страхових компаній визначені банківськими вкладами (депозитами), цінними паперами що змітаються державою, грошовими коштами на поточних рахунках. Тим саме, забезпечуючи збільшення можливостей для інвестування. Найменший рівень активів був в 2016 році, за 5 років відбувається збільшення їх розміру, зростають також і страхові резерви. Така ситуація спричинена збільшенням валових премій і виплат, забезпечуючи платоспроможність та надійність страхової компанії.

Визначимо кількість укладених договорів страхування та їх динаміку, що дасть нам уявлення про попит на страхові продукти які реалізують страхові компанії (рис.2.3).

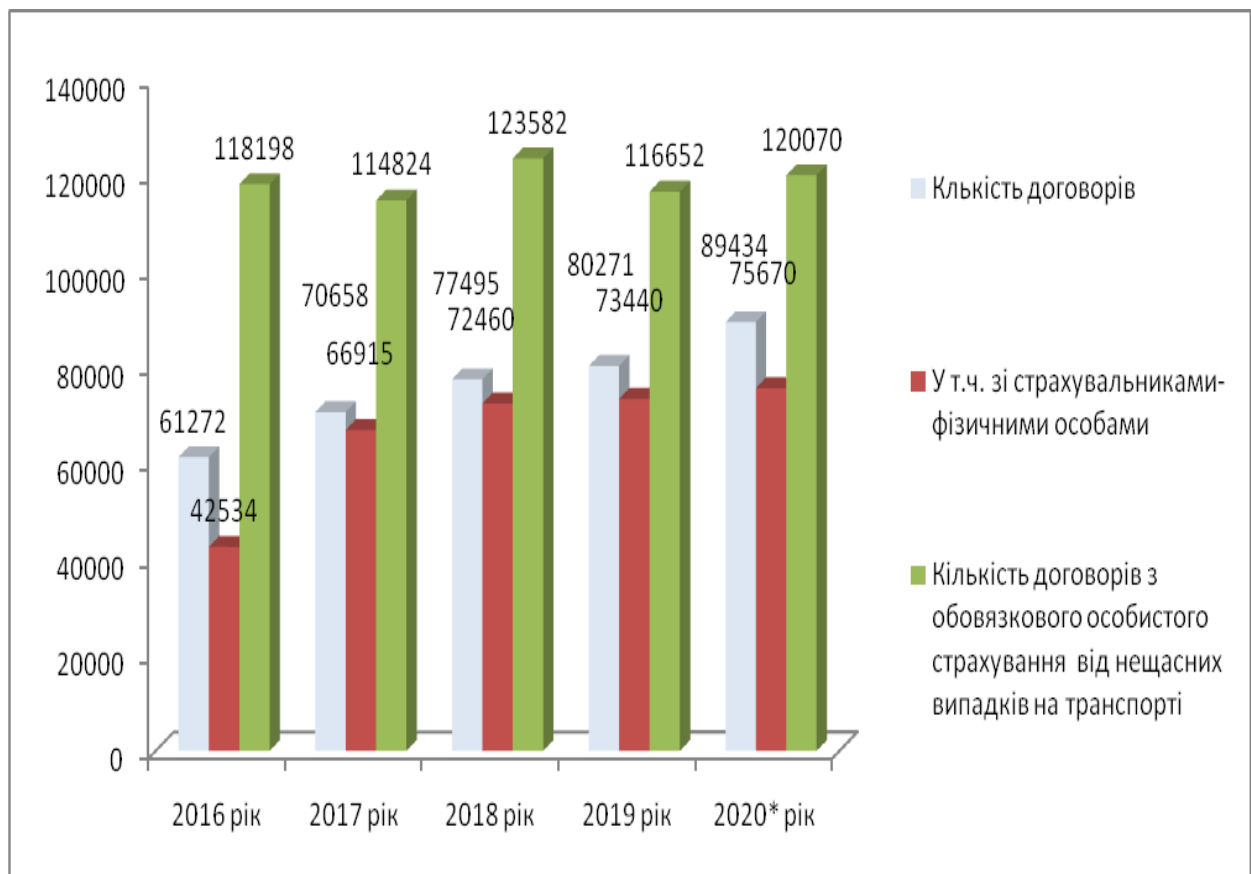

Рис.2.3. Динаміка укладених договорів на страховому ринку за 2016-2020рр.* , од. (2020р.* - за 9 місяців)

Джерело: [34]

За даними рис.2.3, ми можемо спостерігати за поступовим збільшенням укладених страхових договорів на ринку, крім того можемо зазначити, що кількість договорів з обов'язкового страхування знизилась в 2019 році, за рахунок скорочення чисельності страхових організацій та періодом карантину в цей рік. В 2019 році зросла кількість договорів з добровільного страхування, страхування медичних витрат.

Основна частка договорів страхування це є договори з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті. Тим саме, нам дає можливість охарактеризувати це як недовіра населення до страхування. Причиною такого негативного відношення до страхування – є певні махінації в страхових компаніях, їх ненадійність та неефективна інвестиційна діяльність, що може призвести до банкрутства.

Тому, нами в наступному розділі більш детально проаналізуємо попит на певні види страхових продуктів, що представлені страховими компаніями на страховому ринку.

За проаналізованими даними, можемо зазначити, що страховики залишаються прибутковими організаціями, а в 2020 році показали найвищі результат та останні 5 років.

Рівень рентабельності активі збільшився в 2020 році майже в 2 рази. Є і негативна тенденція до зменшення чисельності страхових компаній, які виходять з ринку за власним бажанням.

2.2. Основні показники діяльності суб'єктів страхового ринку

Визначаючи обсяг валових страхових премій за 2017-2020 рр. в розділі 2.1 проаналізуємо їх у розрізі видів страхування за цей проміжок часу. В таблиці 2.1 були (п.п. 2.1) зазначені дані страхових організацій що займаються страхування життя та ризиковими видами страхування. На основі даних побудуємо зміни в структурі складових страхових організацій.

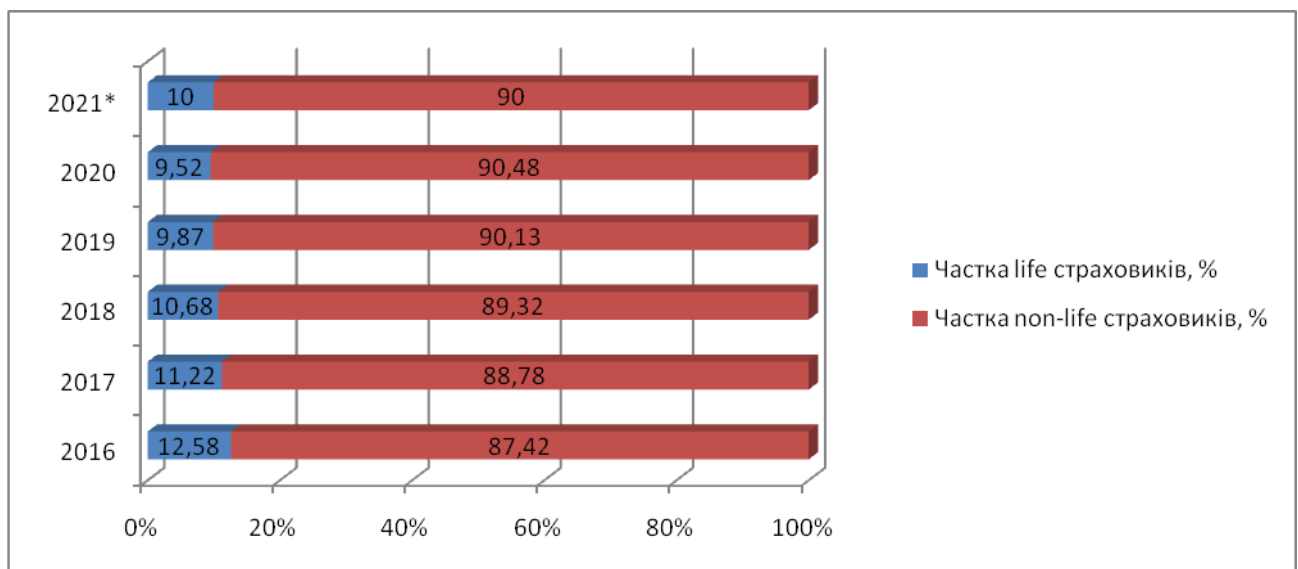

Рис. 2. 4. Частка life, non-life страхових організацій в Україні за 2016-2020*рр. у % (2020* - станом на 1.07.2021р.)

Джерело: [34]

Дані рис.2.4 нам засвідчують, що більшість організацій займаються страхуванням ризиків. В 2021 році, з урахуванням епідемії почали увагу приділяти страхуванню життя.

Найбільш розповсюдженим видом страхування серед фізичних осіб є:

1. Автострахування – пов'язаний з ризиками транспортних засобів. Його поділяють на два типи: обов'язкове страхування (ОСАГО) при якому страховка покриває втрати, що були нанесені винуватцем ДТП;

добровільне (КАСКО) - компенсація надається тому, хто має полюс. Зелена картка – у випадку виїзду за кордон.

2. Медична страховка. Покриває ризики, що пов'язані із захворюванням людини. Є перелік медичних послуг, за які оплачує страхова компанія.
3. Страхування життя – покриває витрати в наслідок непередбаченого випадку, що наніс шкоду здоров'ю або життю людині. Цей полюс має певний перелік випадків, які гарантують відшкодування від страхової.
4. Страхування туристів – для людей, що люблять мандрувати за кордоном.

Отже, проаналізуємо динаміку основних видів страхування, що пропонують організації на страховому ринку України (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8

Структура валових та чистих страхових премій за 2018-2020рр. (тис.грн.)

Види страхування	Страхові премії, млн. грн.						Темпи приросту, %			
	2018		2019		2020		2019-2018		2020-2019	
	валові	чисті	валові	чисті	валові	чисті	валові	чисті	валові	чисті
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»)	12975	11720	15110	13801	17506	15310	16	17	15	11
Страхування життя	3906	3906	4624	4624	5670	5670	18	18	22	22
Медичне страхування (безперервне страхування)	3486	3243	4470	4268	5300	5078	28	31	18	19
Страхування майна	6440	3222	6604	3518	4288	3345	2	9	-36	-5
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	4497	1915	4746	2173	2655	1847	5	13	-44	-26
Страхування фінансових ризиків	5135	1663	4397	2151	2998	1969	-14	29	-32	-9
Страхування медичних витрат	1345	1098	1885	1685	1110	1034	40	53	-42	-39
Страхування від нещасних випадків	1754	1329	1872	1475	1595	1299	6	11	-15	-11
Страхування вантажів та багажу	2899	1479	2835	1432	2770	1493	-2	-3	-3	-3
Страхування відповідальності перед третіми особами	2567	1659	2238	1424	2270	1420	-12	-14	1	-1
Авіаційне страхування	1041	778	703	551	669	503	-33	-29	-5	-9
Страхування кредитів	1113	577	1102	366	1107	349	-1	-36	-	-5
Інші види страхування	2205	1830	2410	2113	2503	2201	9	15	3	4
Всього	49367	34424	53001	39586	45185	40350	7	15	-15	1

Джерело: [26]

Водночас, відбулося зменшення страхових премій зі страхування фінансових ризиків, авіаційне страхування, страхування вантажів та багажу.

Страховий портфель за 2018-2020 рр. по видам страхування зображений на рисунку 2.5.

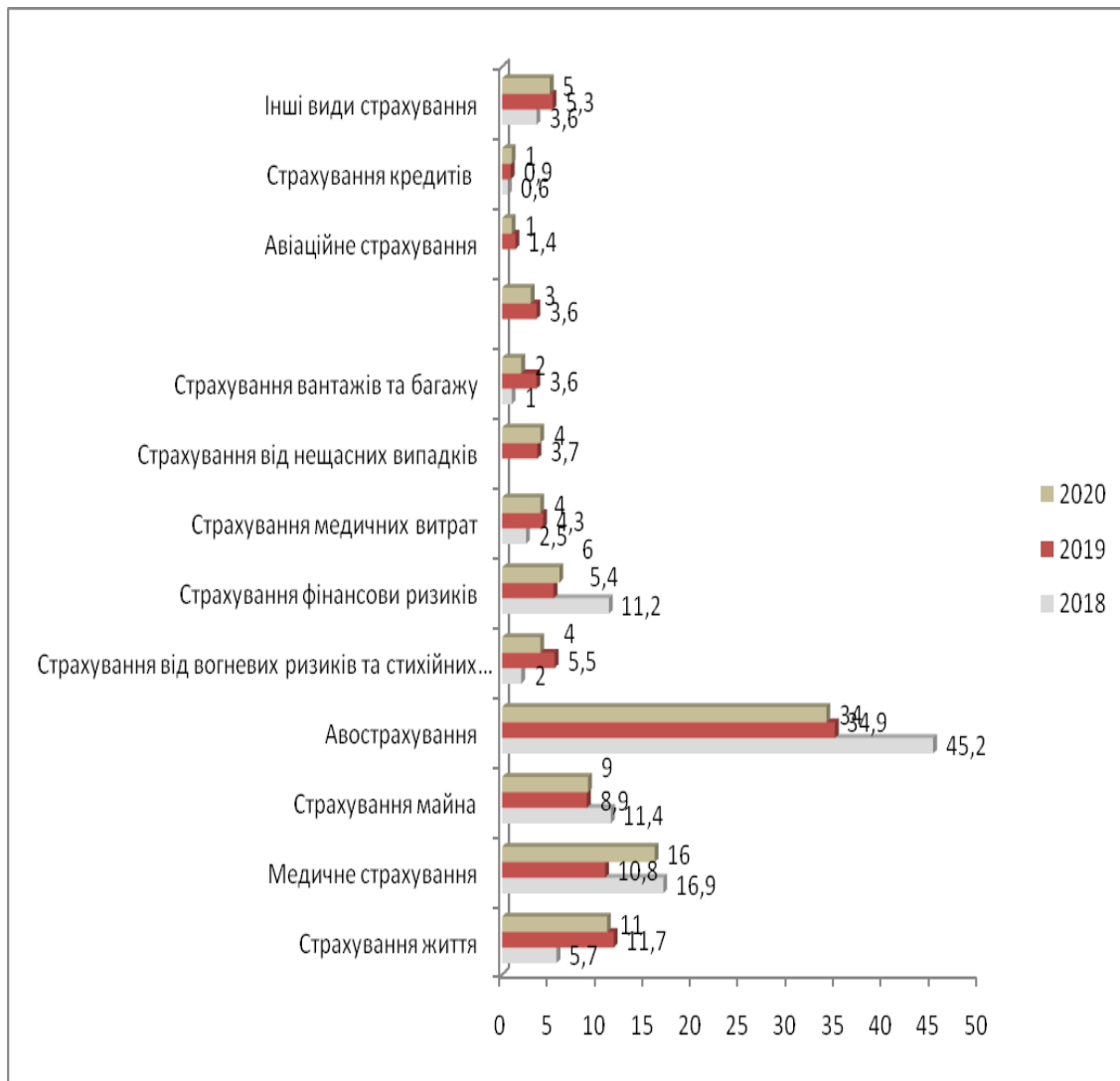

Рис.2.5. Структура чистих страхових виплат за видами страхування за 2018-2020рр., у %

Найбільшу частку страхових продуктів займає Авострахування, медичне страхування та страхування майна.

Далі визначимо динаміку чистих страхових виплат здійснених на страховому ринку (таблиця 2.9).

За даними таблиці, можемо зазначити, що збільшення чистих страхових виплат відбулося за рахунок збільшення виплат за договорами автострахування, медичного страхування, та в 2020 році – страхування кредитів. Причиною зростання витрат на автострахування зумовлене збільшенням продажу автомобілів на авто ринку.

Таблиця 2.9

Структура валових та чистих страхових виплат за видами страхування (2018-2020рр.), в тис. грн.

Види страхування	Страхові виплати, млн. грн.						Темпи приросту, %			
	2018		2019		2020		2019-2018		2020-2019	
	валові	чисті	валові	чисті	валові	чисті	валові	чисті	валові	чисті
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»)	5831	5623	6714	6504	8275	8036	15	15	23	23
Страхування життя	704	704	575	575	643	643	-18	-18	11	11
Медичне страхування (безперервне страхування)	2095	2094	2602	2602	2740	2739	24	24	5	5
Страхування майна	1423	1412	1160	1146	538	529	-18	-18	-54	-54
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	262	249	215	208	167	167	-18	-16	-23	-20
Страхування фінансових ризиків	1585	1393	1624	1570	1018	968	2	12	-38	-39
Страхування медичних витрат	312	311	349	349	258	258	2	12	-27	-27
Страхування вантажів та багажу	122	119	214	213	238	233	76	79	11	9
Страхування відповідальності перед третіми особами	262	249	215	208	216	216	-18	-17	-	3
Страхування кредитів	78	78	49	49	217	217	-36	-36	342	342
Інші види страхування	447	444	830	818	780	772	85	84	-7	-6
Всього	12863	12432	14338	14040	14852	14452	11	13	3	24

Джерело: [26]

За даними таблиці 2.8, 2.9. побудуємо динаміку премій та виплат на страховому ринку (рис.2.6).

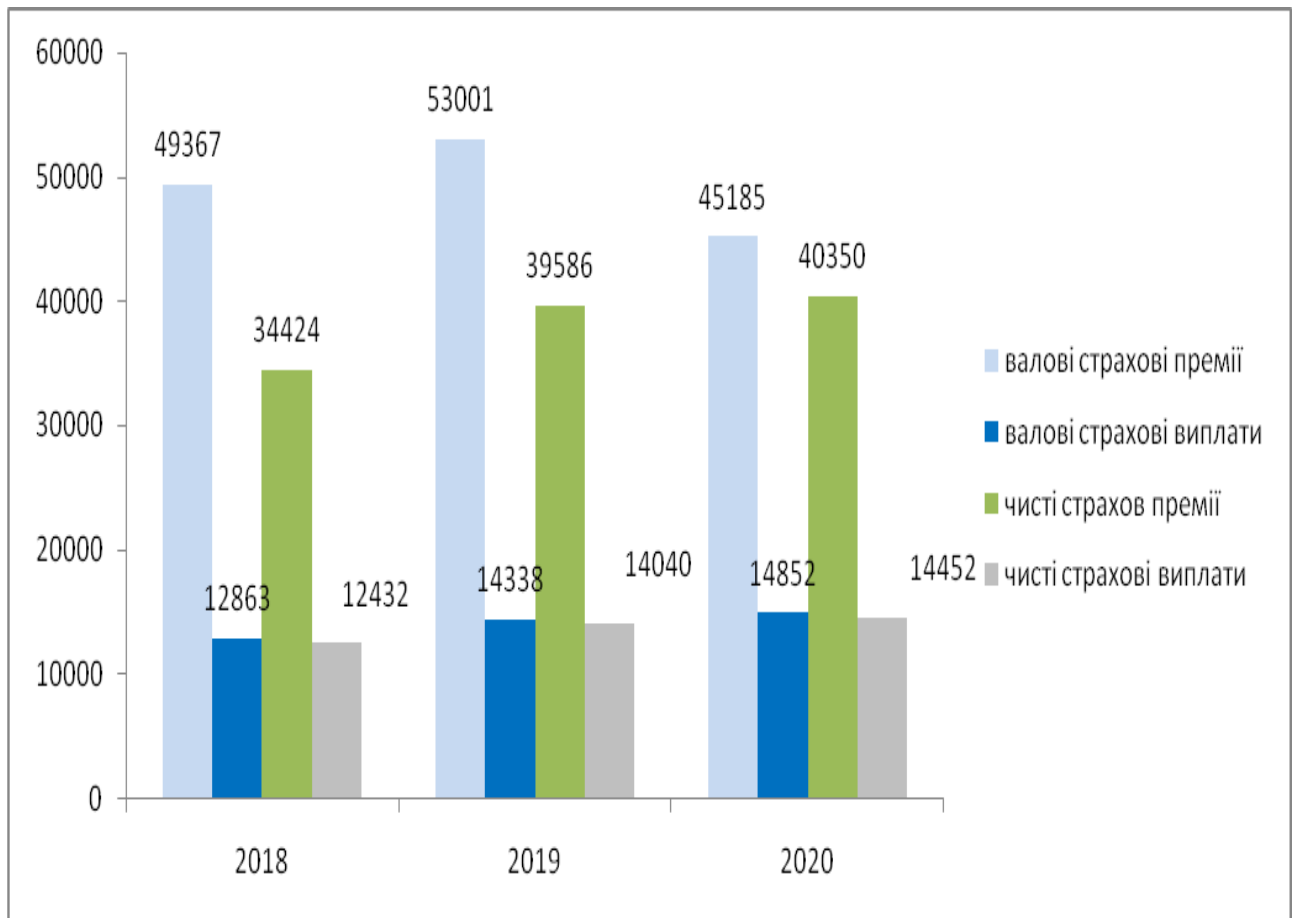

Рис.2.6. Динаміка валових та чистих премій і виплат страховими компаніями за 2018-2020рр. , в тис. грн.

Валові страхові премії збільшились за 2019 рік це пов'язане з інфляційними процесам. В 2020 відбулося зменшення за рахунок зменшення чисельності страхових компаній на ринку.

Щодо показників 2021 року, то за 9 місяців на страховому ринку відбувся ріст на 15,4%. Валові страхові премії збільшились до 38 млрд. грн. (чисті – 35,2 млрд. грн.). Виплати збільшились на 13,4 млрд. грн. За 9 місяців 2021 року, страхові компанії уклали 99млн. угод страхування.

Можна зазначити, що страхові компанії мали досить ефективну діяльність за це період, тому і одержали великі валові страхові премії.

На основі здійсненого нами аналізу діяльності страхових компаній України представимо SWOT-аналіз (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9

SWOT - аналіз страхового ринку України за 2017-2021рр.

Сильні сторони	Можливості
Збільшення страхових премій Очищення ринку від нестійких страховиків Налагоджений індивідуальний підхід до клієнта Збільшення розмірів страхових резервів	Удосконалення існуючих та створення нових інноваційних страхових продуктів Запровадження нових каналів збуту страхових продуктів Розширення філіалів компаній Вихід на міжнародний рівень страхових організацій Покращення рівня кваліфікації персоналу Розроблення бонусних програм для залучення клієнтів
Слабкі сторони	Загрози
Недосконалість законодавчої бази Низький рівень освіченості громадян щодо необхідності страхування Низький рівень інвестиційної привабливості Низький рівень платоспроможності населення Недосконалість фінансових інструментів для інвестування Ненадійність страхових виплат, особливо щодо страхування життя	Економічний та політичний стан країни Недовіра населення до страхових організацій Податкове навантаження Зростання цін на страхові послуги Зменшення на ринку іноземних страховиків Конкуренція на внутрішньому та зовнішньому ринках

В ході аналізу сильних та слабких сторін, можливостей та загроз на страховому ринку України, можемо зробити висновок політичні, економічні зміни впливають на розвиток страхової діяльності. Державний вплив позначився на зменшенні кількості страхових компаній, збільшення розмірів страхових премій та накопичення страхових резервів. Тому, в наступному розділі більше детально розглянемо на прикладі страхової компанії її можливості в діяльності страхового бізнесу в Україні.

2.3. Аналіз та оцінка страхової діяльності ТДВ «Страхова компанія «Мотор-Гарант»

Товариство з додатковою відповідальністю «Страхова компанія «Мотор-Гарант» (Далі – СК «МОТОР-ГАРАНТ») - центральний офіс знаходиться у Запоріжжі. Вона працює близько 20 років, надаючи повний спектр страхових послуг фізичним та юридичним особам.[41]

В 2018 році дана організація мала 3 представництва та 1 відділ продаж страхових продуктів. В 2020 р. його представництва є в таких містах як: Київ, Харків, Дніпро, Тернопіль, Миколаїв, Одеса, Кропивницький, Маріуполь, Львів, Кривий ріг.

Відповідно таблиці 2.5 та сайту СК «МОТОР-ГАРАНТ» у загальному рейтингу компаній України займає таку позицію:

В ТОП -15 – за обсягом гарантійного фонду і власного капіталу, за розміром інвестицій в державні папери;

В ТОП – 20 – за активами та на ринку медичного страхування і страхування майна;

В ТОП – 40 – на ринку Автоцивілки, за обсягом виплат та страхових платежів. Предметом діяльності СК «МОТОР-ГАРАНТ» - надання страхових послуг у формі обов'язкового та добровільного страхування і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управління.

Основний вид діяльності: інші види страхування, крім страхування життя.

Має 28 ліцензій на здійснення страхової діяльності за видами страхування: 12- з обов'язкових видів страхування; 16- з добровільних видів страхування.

Станом на 14 червня 2021 року має такий склад структури власності надавача фінансових послуг:

1. Богуслаєв В. О. володіє часткою статутного капіталу Товариства в розмірі 83,6% (10млн. грн.)- особа, яка здійснює контроль за ТДВ;
2. Богуслаєв О.В. володіє часткою статутного капіталу Товариства в розмірі 9,9 (1 млн. грн.)%;
3. Кононенко А.П. – 6,5% (800 тис. грн.).

Кількість штатних осіб – 86 чоловік (в 2020 році), 70 осіб (в 2018 році).

Фінансові послуги надаються шляхом укладання відповідного договору страхування. Добровільне страхування здійснюється на підставі відповідних правил затверджених СК «МОТОР-ГАРАНТ» та зареєстрованих в Нацкомфінпослуг.

Ціни на послуги зі страхування залежать від умов страхування, а саме: предмету договору страхування, строку страхування, розміру страхової суми, страхових випадків. Станом на 31.12.2020р. гарантійний фонд СК «МОТОР-ГАРАНТ» складає 148млн. грн. (таблиця 2.10).

Таблиця 2.10

**Гарантійний фонд, резерви, дохід ТДВ СК «МОТОР-ГАРАНТ»
станом на кінець 2018-2020рр., в тис. грн.**

Показники	2018	2019	2020	Зміни			
				2019-2018		2020-2019	
				грн.	%	грн.	%
Резервний капітал	136797	148522	148522	11725	8	0	-
Нерозподілений прибуток	62162	45255	38591	-16907	-18	-6664	-15
Додатковий капітал	41	11	11	-30	-24	0	-
Разом	199000	193788	187124	-5212	-3	-6664	-4
<i>Страхові резерви:</i>	<i>48427</i>	<i>62048</i>	<i>62048</i>	<i>14043</i>	<i>29</i>	<i>0</i>	<i>-</i>
Резерви незароблених премій	44005	54861	44386	10856	24	-10475	-20
Резерви належних виплат	3260	5790	6547	2530	77	757	13
Інші резерви (резерви катастроф)	1161	1397	2080	236	20	683	48
<i>Технічні резерви:</i>	<i>48427</i>	<i>62048</i>	<i>53013</i>	<i>13621</i>	<i>28</i>	<i>-9035</i>	<i>-15</i>
Грошові кошти	100	2600	1000	2500	26	-1600	-62
Банківські вклади	19327	26000	33000	6673	34	7000	26
Нерухоме майно	2000	10000	747	8000	5	-9253	-93
Цінні папери, облігації	25000	22000	18265	-3000	-12	-3735	-17
Права вимоги перестраховиків	2000	1448	-	-552	-28	-1448	-100
Дохід від реалізації	179653	1551371	134647	1371718	763	-16724	-12
Чистий фінансовий результат	177714	807	293	-176907	99,6	-514	-64

Джерело: [41]

За 3 роки відбулося скорочення розміру гарантійного фонду за рахунок зменшення розміру нерозподіленого прибутку.

Зміни у складі нерозподіленого прибутку виникли в результаті отриманого чистого збитку від господарської діяльності. Такий розподіл був здійснений за рахунок виплат дивідендів учасникам.

Станом на 31.12.2020 року чисті активи на 229639,7 тис. грн. більше ніж величина статутного капіталу, відповідає вимогам Закону України «Про страхування».

Структура інвестиційного портфеля: облігації (Емітент- Міністерство Фінансів України) на суму 18265 тис. грн.; векселі (Контрагент ТОВ «ТЕРА-ГАРАНТ») на суму 15993 тис грн.

Частина грошових коштів страхової компанії вкладені на депозити таких банківських установ: АТ «Мотор-Банк»(28.09.2018-09.01.2019); ПАТ «Кредобанк» (19.11.18-19.03.19); ПАТ АБ «Укргазбанк»; ПАТ «ПУМБ»; ПАТ «Державний ощадний банк України», АТ «Мотор-Банк».

Ліцензії надані на такі види діяльності: страхування кредитів; страхування відповідальності перед третіми особами; страхування фінансових ризиків; страхування медичних витрат; та інші види діяльності.

Одним із показників, о визначає фінансові можливості для подальшої діяльності є її чистий фінансовий результат. З 2018 по 2020 рр. показник був не збитковим. Хоча в динаміці відбулося суттєве зменшення , за 2020 рік майже на 64%, в порівнянні з 2019р.

Фінансовий результат цілком залежить від обсягу отриманих ним платежів та укладених ним договором, а також здійснення страхових виплат у разі непередбачуваних подій.

Фінансово-майновий стан страхової компанії характеризується показниками платоспроможності, фінансової стійкості, що наведені в таблиці 2.11-2.12.

Таблиця 2.11

**Показники платоспроможності СК «МОТОР-ГАРАНТ»
на кінець 2018-2020рр.**

Показники	Формула розрахунку	2018 р	2019р.	2020р.	Теоретичне значення	Примітки
Коефіцієнт поточної (швидкої) ліквідності	$\frac{\Phi 1(p1195-1100)}{\Phi 1p1695+1700}$	7,96	5,99	5,77	0,7-0,8	Хар-є наскільки ймовірно погашення поточних зобов'язань за рахунок грошових коштів
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	$\frac{\Phi 1(p1195+1200)}{\Phi 1p1695+1700}$	7,96	5,92	5,77	2-2,5	Платіжні можливості щодо сплати поточних зобов'язань за рахунок погашення розрахунків дебіторами
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\Phi 1(p1165+1160)}{\Phi 1p1695}$	4,42	2,53	3,5	0,2-0,25	Яка частина поточних зобов'язань може бути погашена негайно

Джерело: [41]

Коефіцієнт поточної (швидкої) ліквідності за 2020 рік зменшився, що характеризує зменшення можливості погашення страховою компанією поточних зобов'язань за рахунок грошових коштів, поточних фінансових інвестицій.

Коефіцієнт загальної ліквідності відображає погашення 1 гривні поточних зобов'язань. Станом на кінець 2020р. має 5,77 грн., що на 0,15 грн. менше попереднього року.

Збільшення величини коефіцієнту абсолютної ліквідності в 2020 році з 2,53 до 3,5 характеризує збільшення можливостей розрахунків страхової компанії з контрагентами.

ТДВ «СК «МОТОР-ГАРАНТ» дотримується умов забезпечення платоспроможності страховика, а також на будь-яку дату після отримання ліцензії має перевищення фактичного запасу платоспроможності (нетто-активу) над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності не менше ніж

25%, але не менше ніж 1 млн. євро за офіційним курсом на дату зазначених показників.

Таблиця 2.12

**Показники фінансової стійкості СК «МОТОР-ГАРАНТ»
на кінець 2018-2020рр.**

Показники	Формула розрахунку	2018 р	2019р.	2020р.	Теоретичне значення	Примітки
Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів	$\frac{\Phi 1(\Sigma p1500-1525)+p.1695}{\Phi 1 p1695}$	0,065	0,096	0,1	<1	На кожну 1 грн. власних коштів вкладених в активи доводиться 0,10 грн.
Коефіцієнт левериджу	$\frac{\Phi 1 p1695}{\Phi 1(\Sigma p1500-1525)+p.1695}$	15,28	10,33	9,67	>0,2	Співвідношення власних коштів до зобов'язань
Коефіцієнт фінансової незалежності	$\frac{\Phi 1 p.1495}{\Phi 1 p.1530}$	5,4	4,12	4,77		СК фінансово незалежне

Джерело: [41]

Величина коефіцієнту співвідношення залучених і власних коштів показує, що на кожну 1 гривню власних коштів, вкладених в активи компанії, доводиться 0,10 грн. позикових. Він також відображає незалежність у діяльності від залучення ресурсів.

Значення коефіцієнту фінансової незалежності в 2020 році зменшилось на 0,66.

Показники платоспроможності та фінансової стійкості СК «МОТОР-ГАРАНТ» значно більші оптимального значення. Тому, можна зазначити, що фінансовий стан є задовільним і досить стабільний. Страхова компанія є платоспроможною та фінансово стійкою станом на 31.12.2020р.

Згідно ліцензій страхова компанія має певні види страхових послуг, розмір платежів та виплат надані в таблиці 2.13. Компанія є асоційованим членом Моторного (транспортного) страхового бюро України з 07.05.2003р. і має право на укладання договорів з обов'язкового страхування цивільної

відповідальності власників наземних транспортних засобів на території України.

Таблиця 2.13

**Страхові платежі СК «МОТОР-ГАРАНТ» за видами страхових послуг
(2018-2020рр.), в тис. грн.**

Види страхування	2018	2019	2020	Зміни	
				2019-18	2020-19
<i>Добровільне страхування:</i>	<i>139161</i> <i>(77%)</i>	<i>90960</i> <i>(60%)</i>	<i>88505</i> <i>(65%)</i>	<i>-48201</i> <i>-35%</i>	<i>-2455</i> <i>-3%</i>
Страхування від нещасного випадку	1035 0,5%	1118 0,1%	529 0,3%	83 (8%)	-589 (-53%)
Медичне страхування	42293 23%	44033 29%	52954 39%	1740 (4%)	8921 (20%)
Страхування вантажів та багажу	4562 2,5%	2863 2%	4051 3%	-1699 (-38%)	1188 (41%)
Страхування від вогневих ризиків	39023 21%	19559 12%	13973 10%	-19494 (-50%)	-5586 (-29%)
Страхування іншого майна	39596 22%	20165 13%	9215 7%	-19431 (-50%)	-10950 (-55%)
Страхування медичних витрат	2212 1%	1655 0,1%	1738 1%	-557 (-26%)	83 (5%)
<i>Обов'язкове страхування:</i>	<i>40491</i> <i>(23%)</i>	<i>60411</i> <i>(40%)</i>	<i>46142</i> <i>(35%)</i>	<i>19920</i> <i>(49%)</i>	<i>-14269</i> <i>(-34%)</i>
Авіаційне страхування цивільної авіації	32804 18%	56280 37%	30643 22%	23479 (71%)	-25637 (-46%)
Страхування ЦВ власників наземного транспорту	6589 3,5%	2949 2%	13455 10%	-3640 (-56%)	10506 (356)
ЦВ оператора ядерної установки	931 0,5%	39	1782 1%	-892 (-96)	1743 (360)
Особисте страхування працівників відомчої пожежної охорони	36	-	-	-36	-
Страхування предмета іпотеки	-	21	56	21	35 (166)
Сума	179652	151371	134647	-28282	-16724

Джерело: [41]

В 2019 - 2020 рр. сума страхових платежів зменшилась.

Всі види страхування прибуткові, крім страхування ЦВ власників наземного транспорту. Основну часту займає добровільне страхування. В 2020 році медичне страхування складає майже 40% від усіх платежів, що пов'язано із ситуацією в Україні, а саме пандемією.

Данні зобов'язання по виплатах страхових відшкодувань надані в таблиці 2.14

Таблиця 2.14

**Показники зобов'язання по виплатах страхових відшкодувань, в тис.
грн.**

Види виплат	2018	2019	2020	Зміни у %	
				2019-18	2020-19
Медичне та нещасний випадок	18305 69%	18144 79%	20278 78%	-1	11
Наземний транспорт	609 2%	930 4%	3034 12%	52	226
Страхування медичних витрат			50 0,1%	-	-
Страхування ЦВ, власників НТ	7333 29%	3780 17%	98 0,4%	51	-98
Страхування ЦВ власників транспортних засобів (за внутрішнім договором)			2417 9,5%	-	-
Сума	26247	22854	25877	-13	13

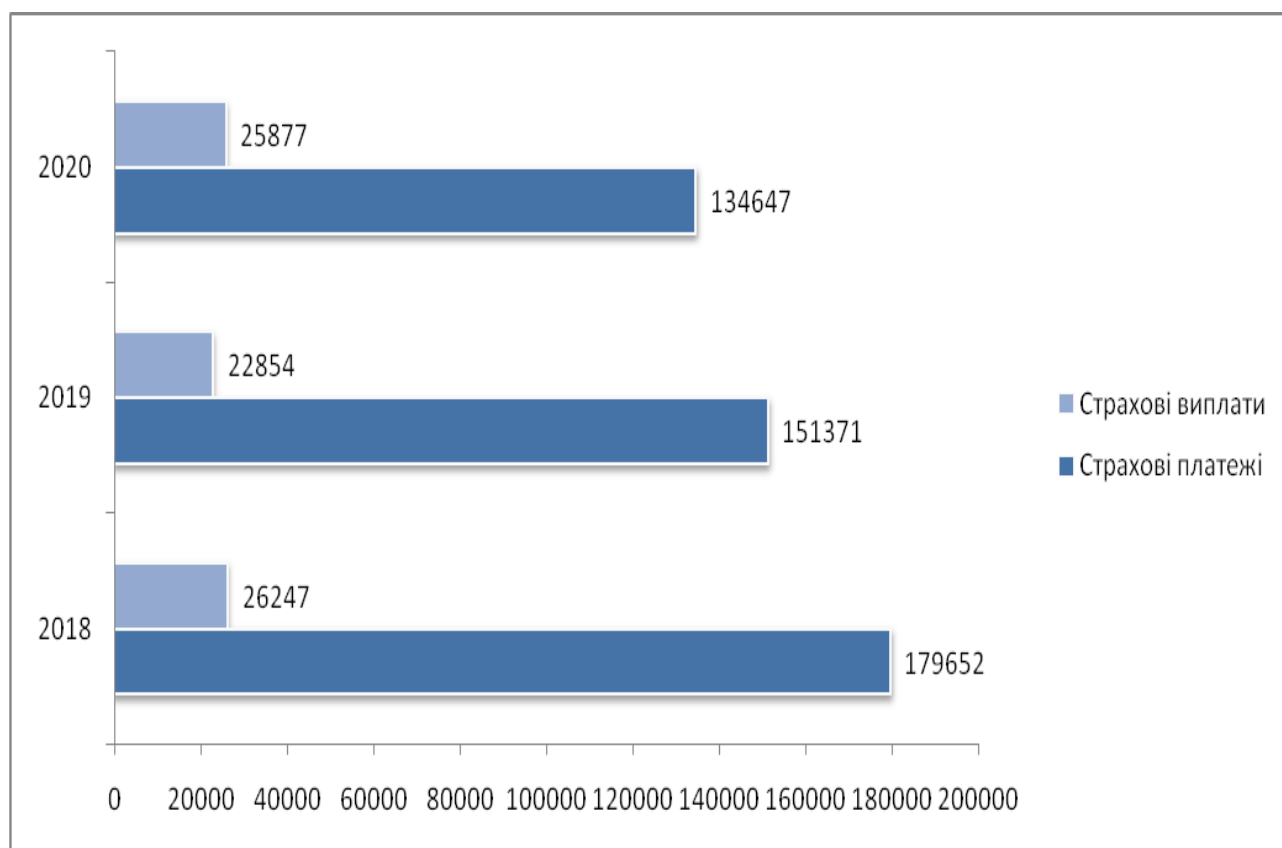
Джерело: [41]

Зобов'язання по виплатах страхових відшкодувань страхова компанія виконувала в повному обсязі. Основна частка виплат йде на медичне страхування та нещасні випадки (майже 80%).

Для зменшення витрат на виплату відшкодувань по медичному страхуванні страхова компанія працює з лікувальними закладами та аптеками, ціни яких значно нижчий від ринкових.

Співвідношення платежів та виплат компанії зображено на рисунку 2.10.

Станом на вересень 2021р. , за даними Асоціації «Страховий бізнес» дана компанія зібрала 167110 тис. грн. страхових премій, що на 24% більше ніж в 2020 році. Значний приріст відбувається з платежів добровільного медичного страхування (на 9%). Приріст відбувається за рахунок страхування ОСЦПВ (45578 тис. грн. – на 238% збільшення), КАСКО (на 45% більше – 5712 тис. грн.)[2]

**Рис.2.10. Динаміка страхових платежів та виплат за 2018-2020рр,
в тис. грн.**

Сума страхових виплат за 9 місяців 2021 р. складала 26977 тис. грн. Це означає що компанія виконує всі свої зобов'язання перед клієнтами в повному обсязі і вчасно.

На основі даних про СК «МОТОР-ГАРАНТ» побудуємо матрицю, в якій визначені сильні та слабкі сторони діяльності, а також можливий потенціал та загрози (таблиця 2.15).

Таблиця 2.15

SWOT – аналіз СК «МОТОР-ГАРАНТ»

<i>СИЛЬНІ СТОРОНИ</i>	<i>СЛАБКІ СТОРОНИ</i>
1. Високий рейтинг ділової репутації; 2. Розгалужена мережа філій і представництв; 3. Високий кваліфікаційний рівень персоналу; 4. Досвід роботи на вітчизняному страховому ринку (18 років); 5. Широкий спектр надання страхових послуг	1. Недостатня інноваційна діяльності, обумовлена специфікою ринку; 2. Слабка маркетингова діяльність порівняно з конкурентами; 4. Значні витрати на ведення справи; 5. Не збалансований страховий портфель; 6. Рівень страхових виплат є дещо заниженим
<i>МОЖЛИВОСТІ</i>	<i>ЗАГРОЗИ</i>
1. Впровадження нових продуктів страхування; 2. залучення іноземних інвесторів; 3. Збільшення клієнтської бази; 4. Вихід на міжнародний страховий ринок, співстрахування.	1. Нестабільна політична ситуація в країні; 2. Активізація конкуренції; 3. Наростаюча недовіра населення до страхового ринку в цілому; 4. Несприятлива кон'юнктура ринку; 5. Недосконалість українського законодавства у сфері страхування

Враховуючи кількість слабких сторін та загроз, в даній компанії потрібно поводити певну політику в удосконаленні напрямів ефективного механізму щодо моніторингу страхової діяльності, розширити сегмент на ринку та впровадити нові продукти на страховому ринку.

Отже, що нами виявлено в ході проведеного аналізу в 2 розділі? Страховому ринку майже 30 років. Кількість страхових компаній скоротилась, станом на 1.10.2021р. – 187 страхових компаній (1.01.21 – 210 компаній). Причинами є: добровільний вихід з ринку, ускладнення роботи в період карантину, недовіра споживачів.

Обсяг активів страховиків 65млрд. грн. Рівень проникнення страхування низький – 1,5%. Частка страхування життя низький – 12,2%. Він є ризиковим сегментом, тому основна увага приділяється платоспроможності та достатності капіталу. У структурі non-life страхування найбільшу частку займає авто страхування. Страхування життя є непопулярним, ініціаторами є роботодавці.

З'явився новий регулятор страхового ринку – Національний банк України, завдання якого: прозорість, достатність капіталу, дотримання вимог законодавства.

Щодо діяльності ТДВ «СК «Мотор-Гарант» можна зазначити, що вона має стійкий фінансовий стан, платоспроможний. Негативним є: зменшення розміру чистого фінансового результату; значна частка надходжень пов'язана з добровільним страхуванням, а саме медичного страхування; зменшення розміру гарантованого фонду, що забезпечує власний капітал страхової компанії. Позитивним є те, що компанія своєчасно здійснює виплати по своїм зобов'язанням, відбувається збільшення страхових надходжень. Додатковим джерелом надходження є інвестування в цінні папери та на депозитах в банківських установах. З огляду на негативні моменти в проведеному аналізі даної компанії потрібно визначити напрями для покращення його розвитку на страховому ринку.

РОЗДІЛ 3

ЗАХОДИ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ

3.1. Досвід інших країн світу для стимулювання розвитку вітчизняного страхового ринку

Україна робить певні кроки в удосконаленні страхового ринку починаючи з 1991 року. Основні закони що регулюють його діяльність: «Про страхування»[31], «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування»[34] та ін. Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає запровадження європейської системи для регулювання фінансового ринку, тому це стосуються і ринку страхування.

В 2 розділі нами розглянуті проблеми внутрішнього середовища, такі як: скорочення їх чисельності та недовіра населення. В подальшому потрібно виявити зовнішні чинники які можуть вплинути на їх стан. Для удосконалення їх діяльності, окрім вітчизняних особливостей їх розвитку, потрібно враховувати зовнішній страховий ринок.

На рис.3.1 нами запропоновані певні загрози (внутрішні та зовнішні), щодо фінансової безпеки страхової діяльності в Україні.

Страхова галузь є великим інституційним інвестором в Європі, що забезпечує споживачів інвестиціями, необхідні для економічного росту. Страхування та перестрахування – це глобальний бізнес, а європейські перестраховики – це історія міжнародного успіху. На сьогоднішній день, третина всіх міжнародних страхових організацій мають штаб-квартири в ЄС, Європі. Європейський страховий сектор – є роботодавцем, що забезпечує зайнятість населення.

Рис.3.1. Загрози зовнішньої та внутрішньої політики в напрямку розвитку страхового ринку України

Джерело: [18]

Різниця страхового ринку України від розвинутих країн світу – висока частка компаній, що займаються страхування ризиків. Це зумовлено пропозицією непопулярних програм страхування, низьким рівнем довіри, нестабільністю економіки в країні, відсутністю програм пенсійного страхування. Існує ряд проблем для страхових компаній при виході на міжнародний ринок: рейтинг компанії; відмінність стандартів та нормативів; мовні складності; умови життя та рівень ризику; технічні аспекти

андеррайтингу; автоматизована система документообігу; витрати на ведення справи.

Головна роль в розвитку страхової діяльності належить державі, нагляд в Україні здійснює НБУ, що повинен розробити спеціальний комплекс законів по страховій діяльності.

Підходи до страхування закордоном визначають роль її у різних сферах виробництва та забезпеченню фінансово-кредитній системі.

В Польщі, наприклад, структура страхового ринку відрізняється рівнем монополізації ринку, наявністю товариств, часткою іноземного капіталу в статутному фонду страхової компанії, співвідношення компаній що займаються страхуванням життя та загальним страхуванням.

Учасниками на страховому ринку Польщі є Речники застрахованих, Фондація страхової освіти. Страховий гарантійний фонд.

Обов'язками Речника є розгляд скарг та заяв від застрахованих осіб в страхових компаніях та в недержавному пенсійному фонді; проведення експертиз правових документів. Їх діяльність фінансується на рахунок внесків страхових компаній та з недержавних пенсійних фондів. Розмір внеску для страхових компаній – 0,01% від суми платежів-брутто, для недержавних пенсійних фондів -0,01% від суми сплачених внесків.[4]

Фондація страхової освіти – добровільна структура. Має кілька проектів, а саме: конкурс дисертацій, магістерських та бакалаврських робіт в напрямку страхування.

Страховий гарантійний фонд – Польське бюро транспортних страховиків. Завдання якого є: виплата відшкодувань за договорами обов'язкового страхування цивільної відповідальності, обов'язкового страхування відповідальності фермерів; виплата збитків у разі банкрутства страховиків; надання повторної фінансової допомоги страховикам компаніям які прийняли страхові портфелі, на які тимчасово не вистачає коштів для здійснення страхових виплат. Учасниками фонду є всі страхові компанії, що

укладають договори обов'язкового страхування. Компанії, що займаються страхуванням життя стають його учасниками при оголошенні банкрутства та сплати внеску.

Так як США має в своїй структурі штати, то кожен з них має власне страхове законодавство. До них належать фінансово-кредитні установи, дочірні компанії, холдинги. Страхові компанії мають широкий спектр повноважень для розробки власної страхової політики. Вони можуть самостійно визначати розміри платежів, відрахування збитків. Крім страхування вони займаються цінними паперами, нерухомістю. Понад 8 тис. компаній які займаються майновим страхуванням, 2 тис. компаній зі страхування життя.

Популярними страховими продуктами є: страхування життя, страхування на випадок смерті і страхування-внесок. В цій країні є страховий коледж для підготовки спеціалістів в цій галузі.

Їх діяльність аналізується консалтинговими організаціями Moody S, A.m.best, Stan-dart. Вони здійснюють публікацію рейтингу страхових організацій за станом платоспроможності, надійності. Для аналізу використовують такі показники: розмір виплат; фінансовий стан; рівень безпеки та запобігання втратам; вартість послуг; гнучкість в роботі. Основними критеріями для ефективності роботи страхової організації є: доходи, прибуток від інвестицій, рівень дебіторської заборгованості, втрати.

Страхові компанії Великобританії оперують в 43 країнах. Страховий нагляд здійснює Департамент торгівлі та промисловості. До їх організаційної структури належать акціонерні суспільства, відділення а представництва іноземних страховиків, суспільства взаємного страхування. Ці компанії не можуть займатися іншими видами діяльності.

Німецькі страхові організації мають зв'язок з крупним промисловим капіталом. Контроль за їх діяльністю здійснює держава. Їх сфера діяльності може бути пов'язана за наданням банківських послуг. Вважається, що

Німеччина це світовий центр перестрахування. Юридична особа повинна отримати ліцензію на діяльність із надання послуг. Такими послугами є: страхування на випадок безробіття; страхування на випадок захворювання; пенсійне страхування; страхування від нещасного випадку на виробництві. Нормативно-правовим актом є Закон «Про страховий договір».

Швейцарський страховий ринок пов'язаний з національним та іноземним капіталом. Вони можуть бути транснаціональними корпораціями. Активно займаються інвестиційною діяльністю. 50% їх активів – це є позики, інвестиції в облігації.

В Японії страхова діяльність здійснюється приватними страховими організаціями і кооперативами. Приватні страхують лише надійних партнерів, що мають прибутки. Кооперативні зорієнтовані на збільшення власного прибутку. Малі внески роблять їх привабливими, причому організації гарантують повну компенсацію в обумовлених контрактом випадків.

Досліджуючи європейський досвід нами виявлено, що у 2019 році страховий ринок в Європі має потік інвестицій в розмірі 10 трлн. Євро. Сума валових премій у 32 країнах Європи – 1,2 трлн. євро. В продовж року відбувається зростання майнового страхування на 2,2%, медичного страхування на 6,8%, страхування життя на 4,7%.

Для формування розвинутого страхового ринку потрібно володіти інформацією про світові тенденції розвитку страхових послуг в інших країнах світу. За кордоном поширена програма страхування життя, на жаль в Україні вона має дуже малий відсоток, в порівнянні з страхуванням ризику.

Найбільш поширеними програмами страхування життя є:

1. Ризикове страхування життя. Строк до 1 року. Клієнт одноразово сплачує суму, компанія зобов'язана виплатити при страховому випадку, що зазначені в договорі страхування. Якщо страхового випадку не відбувається, гроші залишаються у страховій компанії.

2. Накопичувальне страхування життя. (80% населення мають страховий договір) Строк від 10 років і більше. Можливість накопичувати та примножувати кошти. Програма враховує ризики дожиття застрахованої особи до закінчення строку договору. Клієнт може отримати додатковий інвестиційний дохід в цьому випадку. Якщо смерть застрахованої особи, кошти отримує спадкоємець. Популярними є комбіновані страхові продукти (медичні чек-апи, послуги телемедицини), тим саме забезпечуючи лояльність клієнта до страхової компанії.

3. Змішане страхування. Враховує матеріальне забезпечення двох і більше страхових випадків.

4. Страхування життя за участю в прибутку компанії. Бонусна програма на користь страхувальника з частини прибутку страховиків.

5. Страхування життя за участю в резервному капіталі покриття. Прибутковість невисока за цим договором. До складу страхових премій включають норматив заощаджень, що формує резервний капітал покриття.

6. Інвестиційне страхування життя у вигляді пайових фондів. Він поєднує страховий та інвестиційний продукт. Вони є альтернативним варіантом продуктів банку та інвестиційних компаній.

Формування коштів програми страхування життя здійснюється за рахунок гарантій та інвестиційного фонду, а саме інвестуються в інструменти з фіксованою прибутковістю, а також залучення фондових інструментів (акції, облігації).

Враховуючи потребу споживачів, створені нові види продуктів, добровільного страхування, для прикладу є «універсальне життя». Коли клієнт може в будь-який зручний для нього час оплачувати премії.

Враховуючи позитивну динаміку розвитку страхового ринку в ЄС, в Україні повинні спрямовувати зусилля щодо змін законодавчої бази, що наближена буде до міжнародних вимог.

3.2. Напрями вдосконалення моделі регулювання страхового ринку в Україні

З огляду проведеного аналізу в 2 розділі, можемо зазначити, що переважна більшість страховиків працює без стійкої стратегії розвитку. Більшість компаній головну мету для своєї діяльності пов'язують з бізнесом, а саме можливих шляхів виведення капіталу, легалізацію доходів, які отримали незаконно, оптимізацію податкових платежів, можливу конвертацію безготівкових коштів у готівку.

Страховики, що займаються послугами страхування життя, намагаються залучати клієнтів за короткостроковим договором страхування. Адже немає механізму гарантування страхових виплат.

Щодо фінансових результатів, то значна частка страхових премій це є комісійні винагороди агентам (30-50%). В деяких випадках, страхові тарифи не є обґрунтованими, а тому не можуть покрити всі страхові виплати. Через проблеми з ліквідністю, компанії налаштовані знижувати виплати. Операційні витрати покриваються лише за рахунок валового прибутку від операцій страхування. Це все характеризує страховий ринок як неефективний.

В 2 розділі нами було зазначено, що факторами, які впливають на низьку якість страхового ринку є:

- не існує системи захисту прав споживачів страхових послуг;
- низька платоспроможність населення;
- недовіра до ринку страхування;
- необізнаність населення щодо страхових продуктів;
- низький рівень кваліфікації персоналу страхових компаній.

Для удосконалення страхового ринку НБУ побудував та почав запроваджувати нову модель для забезпечення його розвитку.

Першим пунктом передбачено посилення стандартів ліцензування (рис.3.2). Це зокрема, підвищує вимоги до ділової репутації акціонерів, визначення певної процедури оцінки профпридатності осіб.

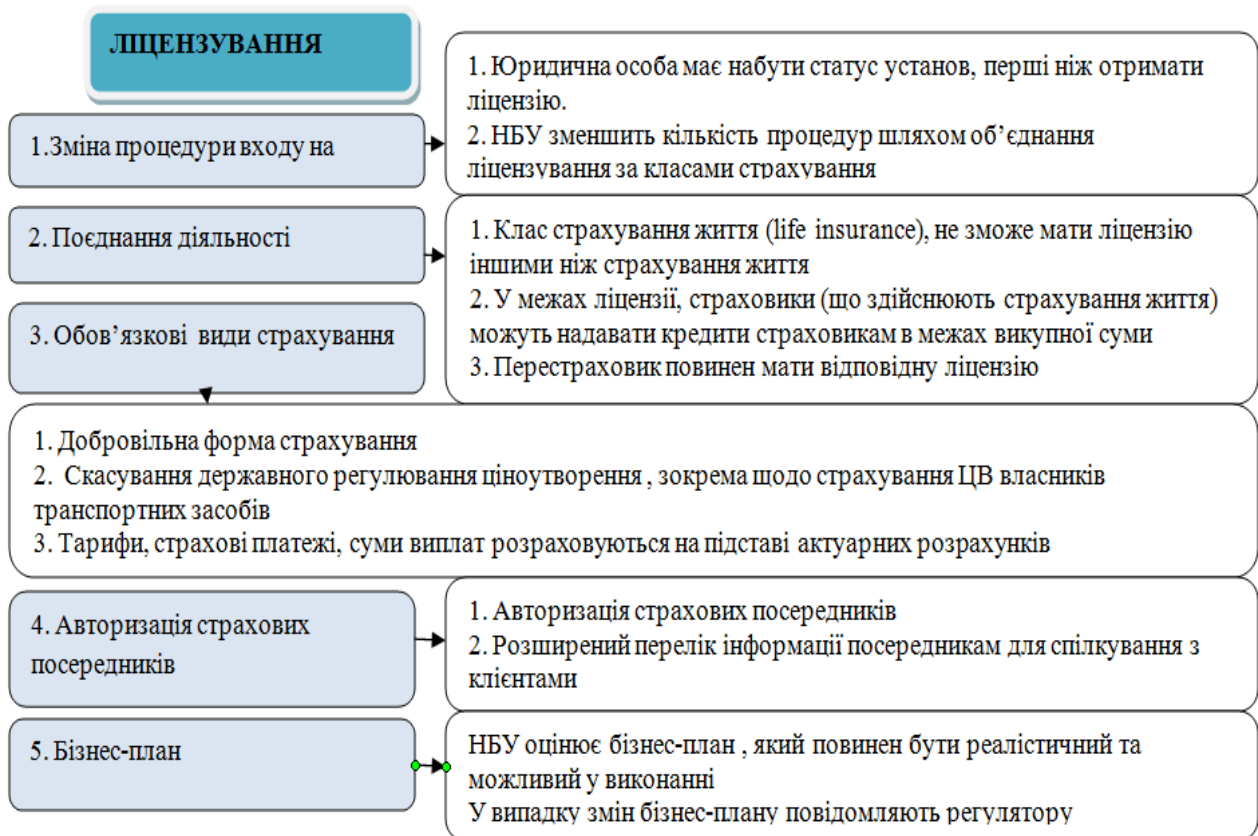

Рис.3.2. Нова модель ліцензування на страховому ринку України

Джерело: [24]

Планується скоротити обов'язкове страхування, за рахунок їх неактуальності. На ринку є понад 40 видів обов'язкового страхування. Деякі взагалі не мають укладених договорів та страхових виплат.

Для удосконалення діяльності страхових посередників, НБУ запровадить процедуру авторизації страховиків та страхових агентів, перестраховиків брокерів, фінансових консультантів.

Процедура надання ліцензій не передбачала розробки бізнес-плану. Не має уявлення щодо класів ризиків, які страхувальник збирається брати на

страхування. НБУ планує запровадити процедуру оцінки бізнес-плану страхової під час видачі ліцензії.

Наступний напрямок удосконалення забезпечує прозорість, належної організації та істотної участі в діяльності (рис.3.3).

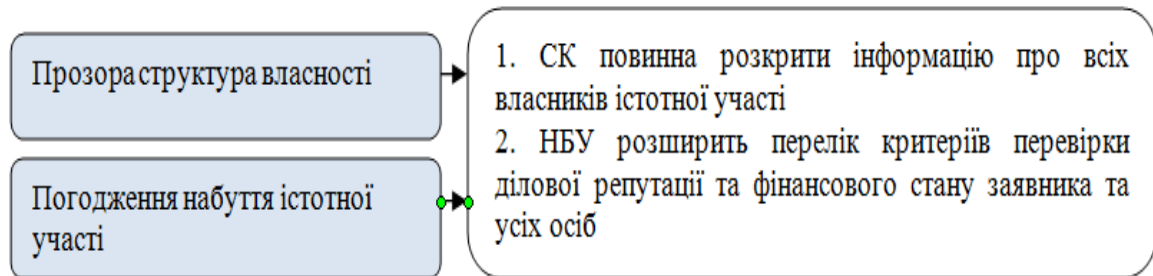

Рис.3.3. Заходи удосконалення процедури участі на страховому ринку

Джерело: [24]

Страхова компанія повинна буде надати всю інформацію про всіх учасників. Від формального володіння до тих, хто має вплив на управління або діяльність компанії. Страхові які порушуватимуть вимоги законодавства будуть усунуті з ринку.

Для підвищення рівня довіри населення до страхових організацій, приділяється увага і корпоративному управлінню (рис.3.4).

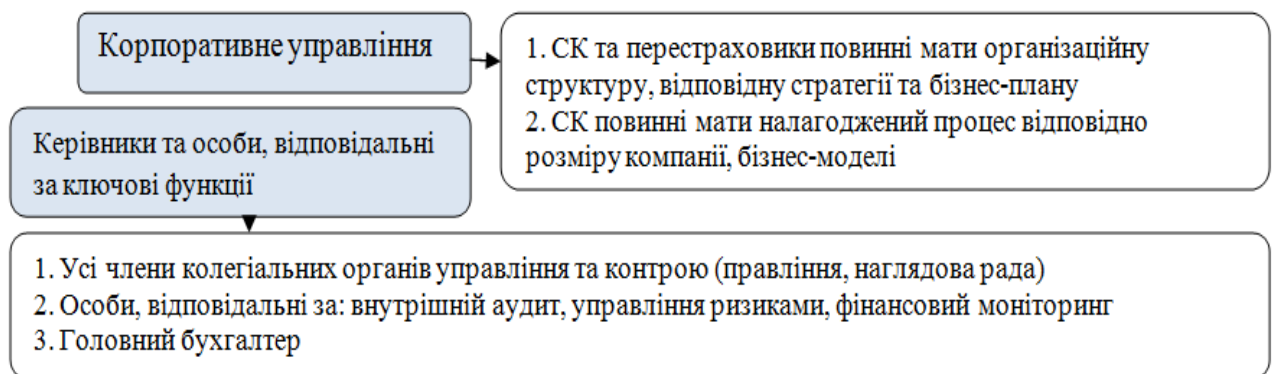

Рис.3.4 Модель організаційної структури страхової компанії

Джерело: [24]

НБУ планує приділити увагу корпоративному управлінню, переглянувши вимоги та системи внутрішнього контролю. Особи які мають забезпечувати

керівничий склад організації повинні відповідати кваліфікаційним вимогам, а саме:

- бездоганну ділову репутацію;
- профпридатність (знання, досвід);
- відсутність конфлікту інтересів та виконання обов'язків в інтересах установи.

НБУ матиме право вимагати заміни керівників СК у разі невідповідності кваліфікаційним вимогам.

Так як, страховий ринок є ризиком, особливу увагу приділяється створенню ефективної системи внутрішнього контролю. Специфіка її забезпечення передбачає певні заходи, які зазначені на рисунку 3.5.

3.5. Модель для ефективної системи внутрішнього контролю та управління ризиками

Джерело: [24]

Ця система розроблена для: оцінки ризиків; формування резервів; визначення інструментів для зниження ризиків; ефективного управління ліквідністю; покращення інвестиційної діяльності.

Обов'язки внутрішнього контролю забезпечує НБУ.

Страхові компанії акцентують свою увагу на забезпечення фінансовими коштами для здійснення виплат, а отже на нормативи та платоспроможність,

що потребує змін в напрямку нормативної та законодавчої бази. Вимоги до них зображені на рис.3.6.

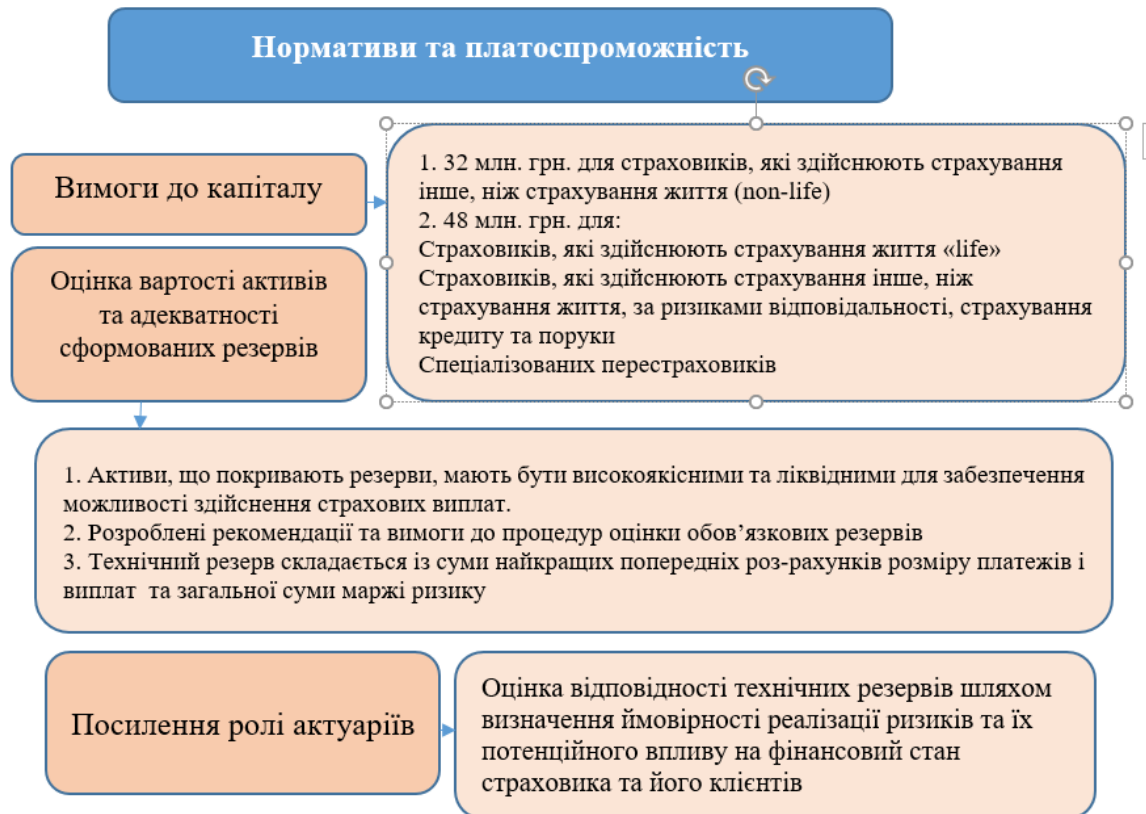

Рис.3.6. Модель удосконалення нормативно бази та оцінки платоспроможності страховика

Джерело: [24]

Відповідно Закону України страхова компанії, що займається іншими видами страхування, ніж життя, повинна мати мінімальний капітал не менше на 1 млн. євро. Страхова, що займається страхуванням життя – не менше ніж 10 млн. євро. Таким чином, це забезпечує неможливість започаткування страхового бізнесу в напрямку страхування життя. Також, в умовах «плаваючого» курсу валюти є економічно неефективною. Статутний капітал формується на момент створення грошових коштів.

Для страхової компанії, мінімальні вимоги до капіталу залежать від розміру виконаних зобов'язань протягом 12 місяців.

Капітал для забезпечення платоспроможності організації повинен покривати всі ризики, враховуючи ймовірність їх настання. Тому, активи страхової компанії повинні бути ліквідними та високоякісними. Після належного проведення аудиту фінансової звітності можна визначити належну вартість активу.

Роль актуарія дуже важлива в процесі управління ризиками, для оцінки відповідності технічних резервів. НБУ планує визначити вимоги до актуаріїв.

Якщо не здійснювати постійний нагляд за діяльністю страхової компанії, це може вплинути на несвоєчасне виявлення ризиків, призведе до зниження платоспроможності та ліквідності. Тому, НБУ запроваджує пруденційний нагляд (поєднання нагляду та регулювання) за фінансовими установами. Модель нагляду зображена на рис. 3.7.

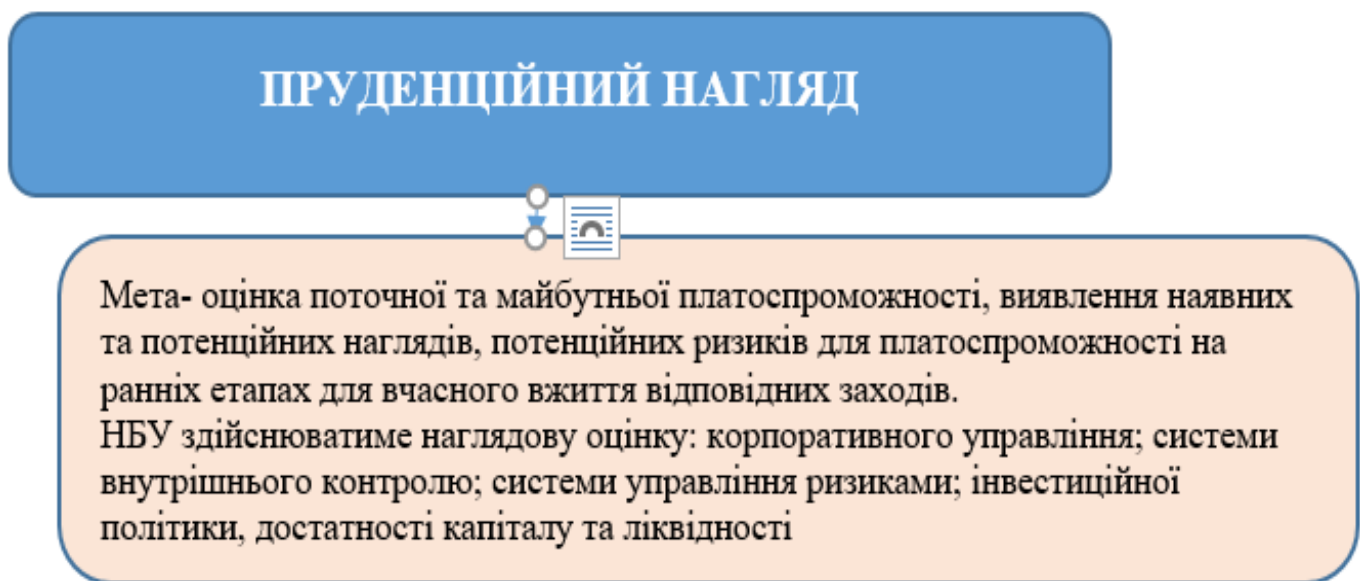

Рис. 3.7. Пруденційний нагляд НБУ за страховою діяльністю

Джерело: [24]

НБУ здійснюватиме наглядову оцінку системи внутрішнього контролю та корпоративного управління, для інтенсивності нагляду та комунікації зі страховиками.

Ще однією проблемою, щодо недостатнього розвитку страхового ринку України є незахищеність споживачів. Тому, НБУ приділив увагу захисту прав споживачів та належної ринкової поведінки (рис. 3.8.)

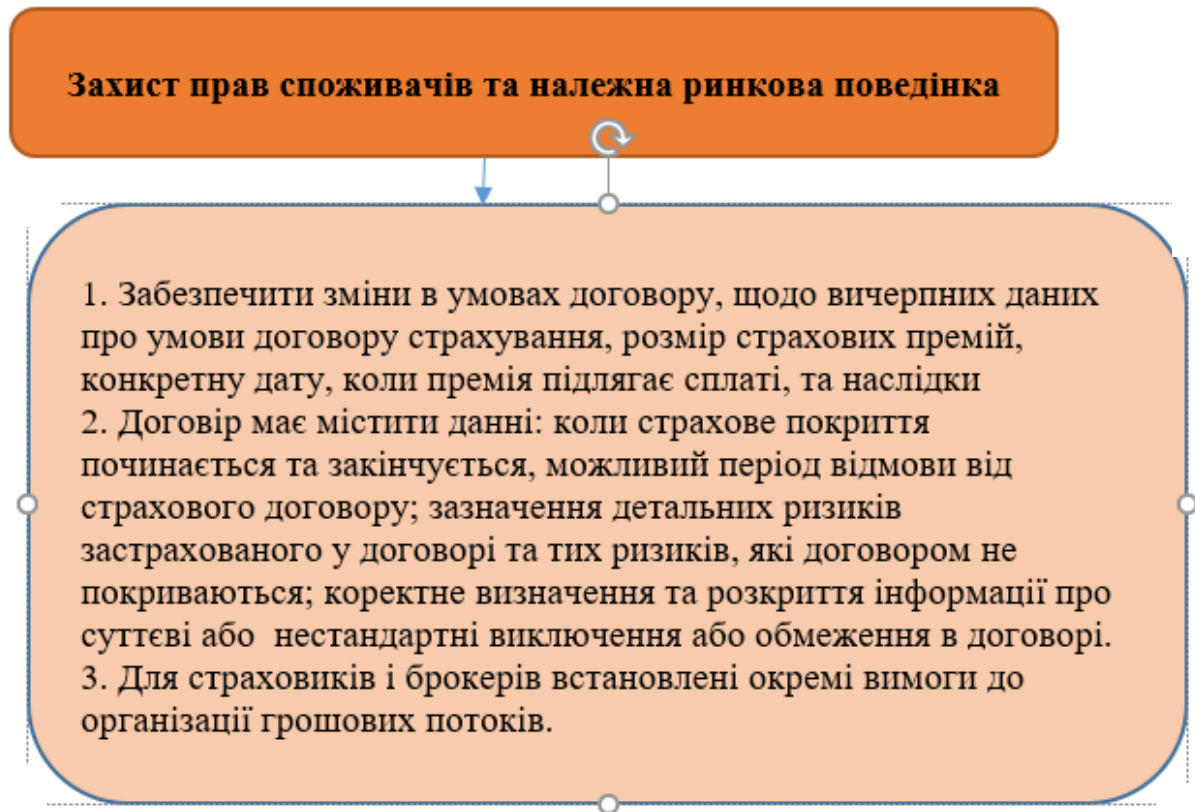

Рис. 3.8. Модель захисту споживачів страхових продуктів та належна ринкова поведінка страховиків

Джерело: [24]

Враховуючи спірні питання, які можуть виникати між споживачами та страховими компаніями, визначається ефективний механізм для проведення аналізу настання страхового випадку та здійснення виплат.

Щоб забезпечити подальше удосконалення страхового ринку, кожна компанія повинна постійно здійснювати фінансовий моніторинг з метою недопущення ускладнень при використанні послуг страхових компаній, забезпечити захист від процесу «відмивання» доходів. Тому, цей нагляд буде ризик-орієнтованим (рис. 3.9)

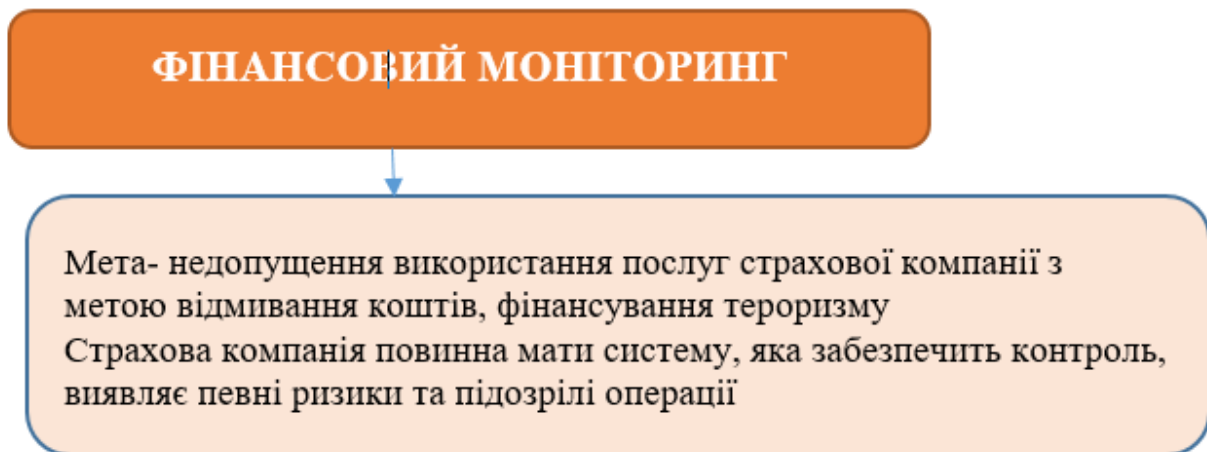

Рис. 3.9. Фінансовий моніторинг страхової компанії

Джерело: [24]

НБУ визначить критерії ризиків, які страховики повинні врахувати для розробки процесу перевірки клієнтів.

В сучасних ринкових умовах більшість організацій використовують автоматизовану систему звітності. Увага НБУ приділяється спрощенню процесу формування та подання звітності, використання сучасних ІТ-технологій які забезпечать більш ґрунтовно аналізувати та оцінювати ризики страхових компаній. Це забезпечить оптимізацію витрат на підготовку звітів та їх подання.

Враховуючи неспроможність деяких компаній забезпечувати виплати за свої зобов'язання, підтримувати достатній рівень платоспроможності та норматив капіталу виникає питання про припинення їх діяльності, для цього процесу є наступні рекомендації (див. рис.3.10).

Процедура виходу з ринку спрямована на забезпечення захисту справ споживачів, забезпечити страховою компанією необхідного обсягу виконання своїх зобов'язань перед кредиторами або клієнтами. Крім того, потрібно розробити певні процеси для забезпечення гарантування виплат за договорами що належать до довгострокового страхування життя.

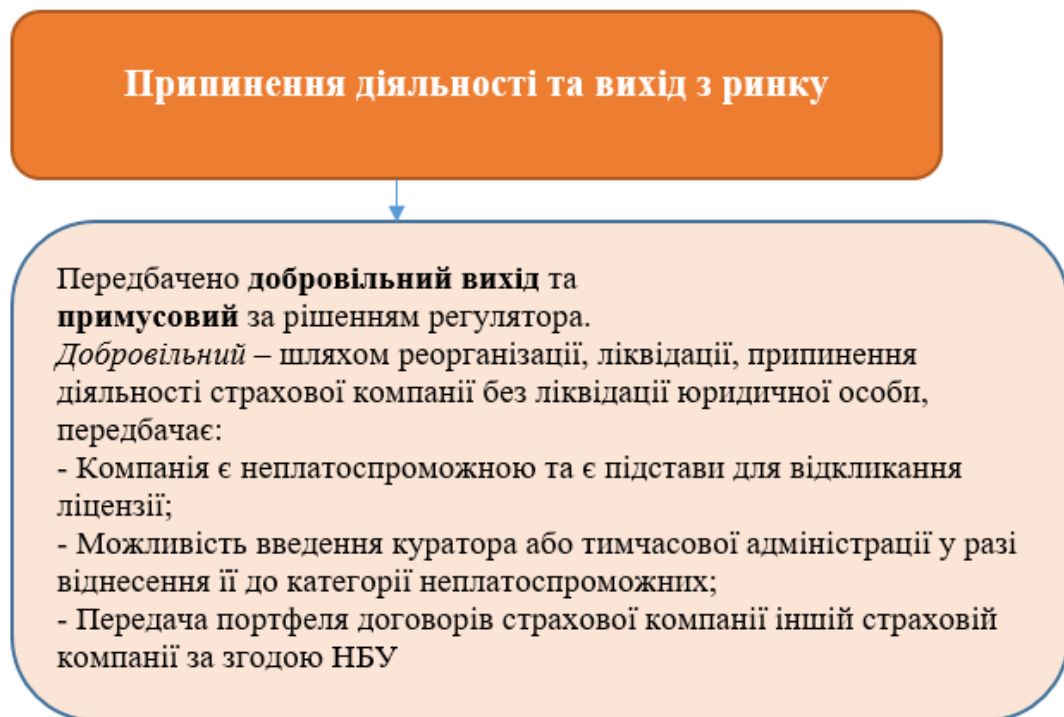

Рис. 3.10. Процедура припинення страхової діяльності

Джерело: [24]

Зрозуміло, що така модель потребує особливої уваги в напрямку розроблення проєктів, змін в нормативно-правових актах, законодавчому забезпеченню які повинні бути пристосовані і до вимог законодавства ЄС та враховують специфіку страхового ринку України. Для цього потрібен час та доцільні зауваження спеціалістів.

Дана модель передбачає удосконалення процесу ліцензування страхового бізнесу в Україні, оцінки платоспроможності, забезпечення корпоративного управління, систем управління ризиками, застосування контролюючих заходів, відновлення діяльності та певних процедур для реорганізації.

Тим саме, запропонована модель сприятиме: прозорості на страховому ринку; підвищенню рівня інвестиційної привабливості; забезпеченню новими страховими продуктами; посиленню конкуренції на страховому ринку як в Україні так і за її межами; підвищенню рівня капіталізації, показників ліквідності та фінансової стійкості. Це сприятиме, також, і підвищенню довіри населення до страхових організацій.

3.3. Стратегія антикризового управління страховою діяльністю СК «МОТОР-ГАРАНТ»

Проведений аналіз в 2 розділі ТДВ «СК «МОТОР-ГАРАНТ» та її фінансових показників, показує успіх компанії на страховому ринку України.

Враховуючи обсяг власного капіталу, гарантійного фонду вона входить в рейтинг ТОП -10 кращих страхових компаній, її основний напрям спрямований в сфері автомобільного страхування, страхування туристичного напрямку та медичного. Має страхові продукти добровільного та обов'язкового страхування. Вони впроваджуються інноваційні страхові продукти та сервіси, комплексні програми страхування, організовують он-лайн продажі, приймають участь в тендерах, намагаються бути відкритими та чесними перед клієнтами.

Переваги компанії:

- лікування у будь-якому медичному закладі; оплата вартості лікування на всій території України;
- співпраця з аптеками: «Народна аптека», «Мед-сервіс», «Ліки України», «Формула здоров'я»;
- цілодобова консультація;
- гнучка тарифна політика;
- завдяки ефективно сформованому портфелю вони мають запас платоспроможності, що забезпечує клієнтам додаткові гарантії по виплатах.

Страхові виплати здійснюють до 10 днів з моменту надання документів.

Надійність підтверджена не тільки статутним капіталом, також резервним фондом, дієвим механізмом перестрахування ризиків. Їх резерви розміщені в банках, фінансових установах, рівень рейтингу на нижче AA+. [37]

СК «МОТОР-ГАРАНТ» отримала оцінку 2 бали у 2016, 2019 році, а в 2020 році – 2,04 бали, що характеризується на рівні – задовільно. По фактичним оцінкам страхових компаній. Тому, це означає що є деякі перспективи для подальшого розвитку своєї діяльності.

Керівники компанії використовують ефективні антикризові заходи для забезпечення належного стану платоспроможності, збільшення страхових надходжень та клієнтської бази. Для цього щомісячно організація розглядає прогнози можливих грошових потоків, визначаючи подальшу стратегію для антикризового управління.

При визначенні ліквідності використовують короткострокові та довгострокові прогнози. На сьогоднішній день організація забезпечена грошима для фінансування поточних операцій.

Негативним є те, що за 3 останні роки активи, рівень платоспроможності зменшився, як і виплати від страхових договорів.

Проведемо порівняльну характеристику страхових продуктів СК «МОТОР-ГАРАНТ» та СК «ТАС» і з іншими організаціями (таблиця 3.1).

Нами проаналізовані також інші СК що займаються страхування ризиків в м. Кропивницький. Можемо зазначити, що для всіх організацій є однаковий пакет страхових послуг (з урахування виданих ліцензій на їх діяльність).

Різниця в певних програмах, за допомогою яких залучають клієнтів, вартості послуг та виплатах. Програма «Автоцивілка» (ОСЦПВ) вона є стандартною для всіх організацій, тому залучення клієнтів буде залежати від майстерності менеджерів.

Тому, запропонуємо шляхи підвищення ефективності роботи в умовах пандемії та економічної нестабільності, запропонованої моделі страхової політики НБУ.

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика страхових продуктів наданих страховими організаціями

Види послуг	Програма	Термін страхування	Максимальна сума виплат
СК «МОТОР-ГАРАНТ»; СК «ТАС»			
КАСКО	Програма «50на 50» Програма «Міні-Каско»	Від 6 місяців до 1 року	1) Для отримання виплати необхідно сплатити другу частину 2) до 100 тис. грн.
	«Правильне КАСКО», «Євро КАСКО»	15 робочих днів	Від 2% до 5% одноразово або двічі протягом року
Автоцивілка ОСЦПВ	Знижка в розмірі 50% власникам транспортних засобів: пенсіонерам, інвалідам 2 групи, учасникам війни	Від 15 днів до 1 року	За шкоду заподіяну майну – до 130 тис. грн. на одного потерпілого; Заподіяну шкоду життю і здоров'ю – 260 тис. грн.
	Поліс ОСЦПВ	До 1 року	Третім особам до 130 тис. грн. не більше 500 тис. грн.
Добровільна автоцивілка	Як додаток до обов'язкового полісу Автоцивілки	До 1 року	Від 50 тис. грн. до 500 тис. грн.
Страхування від нещасних випадків (з ДТП)	Застрахована особа – водій	Протягом року	Одноразовий платіж
	Застрахована особа воді та пасажир	Протягом року	Сума встановлюється в розмірі узгодженому сторонами
Добровільне медичне страхування	Компенсація витрат на діагностику лікування та медикаменти	Термін договору	Виплати здійснюються протягом 10 днів
Страхування від нещасних випадків	Для дорослих, дітей, спортсменів та ін. осіб	Від 1 дня до 1 року	Виплати здійснюються протягом 10 днів
Страхування майна та нерухомості	Програма «Орендоване житло», «Я та моє ЖИТЛО», «Майно та відповідальність»	До 1 року	В залежності від обраної програми
	«Класичне страхування»	Від 14 днів до 16 місяців	На вартість майна, одноразово або частинами
Страхування виїжджаючих за кордон	Травел-страхування	На час виїзду за кордон	Залежить від умов програми
	Програма «Light», «Standart».	На час виїзду за кордон	«Standart» ліміт на 1 особу - 500 євро

Джерело: [34]

Заходами оптимізації антикризового управління є:

1. Враховуючи пропозиції НБУ, щодо змін в Законі України «Про страхування» створити моніторинговий відділ в структурі головного офісу, що буде займатися дослідженням та аналізом змін які відбуваються в зовнішньому середовищі, політичній, економічній та соціальній ситуації в країні.

2. Для ефективної діяльності цього відділу потрібно 1 раз на тиждень формувати звіти на основі яких страхова компанія буде приймати рішення про зміну поточних планових показників та проведення актуарних розрахунків.

Основними показниками на які потрібно звернути увагу це: рівень інфляції; зміни в оподаткуванні та бюджетній політиці; динаміку індексів на фондовому ринку; політичну ситуацію; розвиток промисловості; динаміку споживчих індексів.

Нами запропоновані деякі показники, які можуть бути корисними при моніторингу страхового ринку (таблиця 3.2).

3. Для оптимізації фінансової та інвестиційної діяльності страхової компанії потрібно розробити бізнес-план, що забезпечить зменшення фінансових ризиків. Бізнес-план – це документ в якому повинні бути зазначені відповідальні особи, напрямок зменшення ризиків, зазначені джерела формування доходів та напрямки використання.

Таблиця 3.2

Можливі пункти аналітичного звіту для антикризових заходів

Макроекономічні показники	Показники страхової компанії
<i>Інфляція</i>	Надходження страхових премій за окремими видами страхування
<i>Динаміка індексів фондового ринку</i>	Здійснення страхових виплат за окремими видами страхування
<i>Фіскальна і бюджетна політика</i>	Надходження грошових коштів від іншої (не страхової) діяльності
<i>Політична ситуація в державі</i>	Видатки грошових коштів, пов'язані з іншою (не страховою) діяльністю
<i>Динаміка споживчих індексів</i>	Ліквідність компанії (перевищення надходження грошових коштів над видатками за усіма видами діяльності)
<i>Розвиток окремих галузей економіки</i>	Рівень прибутковості компанії

4. Враховуючи зовнішні фактори ризиків впливу на діяльність компанії повинні бути внесені зміни у поточні та стратегічні плани. Зміни в стратегії розвитку організації повинні враховувати прогнози щодо тривалості економічної кризи. Можливості компанії захистити себе від певних негативних наслідків. Є певні заходи які необхідно використати:

- зміна структури страхового тарифу (залежить від попиту на продукт);
- розширити асортимент страхових послуг для забезпечення збалансування страхового портфелю;
- формування технічних резервів та інших видів резервів передбачених законодавством;
- визначення інвестиційно-привабливих страхових резервів (зменшуючи неліквідні ресурси, забезпечуючи надходження грошових коштів);
- перегляд страхового портфелю зменшуючи чисельність найменш прибуткових продуктів, а бо таких що взагалі не мають попит;
- оптимізувати витрати, заморозити інвестицій проекти які є неефективними.

5. Для забезпечення удосконалення страхового ринку в Україні, об'єднатись з іншими страховиками та перестраховиками в напрямку обговорення змін в законодавчому регулюванні даної галузі, а саме:

- вдосконалити систему ліцензування компаній та спрощення реєстрації правил добровільного страхування;
- створити систему яка забезпечить контроль за операціями повторної фінансової допомоги, надання гарантій, застави майна та майнових прав;
- визначити нормативи та показники, що забезпечать фінансову стійкість організацій;
- запровадити норми щодо розміру гарантійного фонду, для забезпечення виплат у випадку банкрутства організації;
- забезпечення державного контролю за формуванням капіталу на страховому ринку.

6. Використання таких інструментів як кредитування, самострахування, перестрахування для формування додаткових фінансових джерел покриття збитків, на страхування ризиків. Одним із джерел є страхові резерви за рахунок якого покриваються збитки завданих страховими випадками. Кредитні ресурси є недоцільними, оскільки збільшують фінансові витрати страховика і впливають на його фінансовий результат від діяльності.

7. Запровадження інновацій, новітніх технологій зможуть оптимізувати сферу управління та розширити клієнтуру. Для прикладу в таблиці 3.3, нами запропоновані потенційні інноваційні напрямки.

Новинки страхової діяльності можуть бути спрямовані на розробку нових продуктів в напрямку мобільної безпеки, автоматизації продажів страхових продуктів, домашньої безпеки, програма страхування кібер-ризиків та інші сучасні та актуальні страхові продукти.

Автоматизована система необхідна для оптимізації бізнес-процесів. На забезпечення контролю в страховій діяльності НБУ планує запровадити покращену програму, також в страхових організаціях потрібна автоматизована програма для продажу страхових продуктів.

Вона може бути двох видів:

- автоматизовані за участю продавця, коли він оформляє документи на основі цієї програми, що здійснює розрахунок страхових премій, роздруковує і надається клієнту;
- повністю автоматизована, яка в сучасних умовах карантинних обмежень є дуже актуальною. Клієнт через сайт страхової компанії заповнює заявку, сплачує страхову послугу у безготівковій формі. Більшість компаній вже використовую дану систему, тим саме були у виграшному стані в період карантину.

Таблиця 3.3

Інновації у страховій діяльності

<i>Напрями діяльності страховика</i>	<i>Об'єкт інновацій</i>	<i>Тип інновації</i>	<i>Пояснення</i>
<i>Супровід страхових послуг</i>	Процеси, що забезпечують супровід страхового продукту	Продуктова, виробнича	Зміна технологій супроводу, автоматизація процесів за рахунок діджиталізації, он-лайн продажі
<i>Канали збуту страхових послуг</i>	Маркетингова складова, просування продукту	Продуктова, торгівельна	Використання маркетингових та аналітичних методів при побудові рекламної кампанії, розширення представлення в мережі Інтернет
<i>Сфера менеджменту</i>	Організаційні та управлінські процеси	Управлінська	Використання інформаційних та автоматизованих методів управління страховою компанією, використання інформаційних технологій для оптимізації бізнес-процесів
<i>Взаємодія з клієнтами і конкурентами</i>	Комунікація із зовнішнім середовищем	Процесна, організаційна, управлінська	Використання нових технологій та методів взаємодії із зовнішнім середовищем.

8. Для залучення клієнтів доцільно запровадити додаткові послуги, що можуть розширити страховий портфель. Індивідуальний підхід є популярним на ринку що враховує потреби та особистісні характеристики клієнта. Враховуючи потреби клієнта потрібно розробити універсальний продукти який замість однієї послуги може отримати декілька. Тим саме інновації змінюють і характер виробничих відносин, коли об'єкти стають процесом, а не окремими послугами або операціями. Тому, для цього потрібні маркетологи, андерайтери, актуарії, продавці.

9. Маркетингові дослідження необхідні для розробки пропозицій щодо поліпшення організації роботи. Напрямами дослідження є: ситуація на страховому ринку (визначаючи слабкі та сильні сторони); конкуренція

(визначення цінової політики, страхових продуктів, інновацій); аудиторія (сегментація ринку); продавці (перестраховики, рівень кваліфікації).

Для наших споживачів потрібні продукти які будуть зрозумілі, відповідати їхнім потребам, прості та ефективні.

10. Оновлення системи менеджменту персоналу. НБУ пропонує перевіряти рівень компетентності персону страхової організації. Тому та організація яка прагне бути лідером на ринку повинен розвивати свій персонал, стимулювати та заохочувати. В організації повинні бути налагоджені засоби комунікації між різними підрозділами компанії. В СК «МОТОР-ГАРАНТ» на сьогодні розгалужена мережа компанії в різних регіонах України. Корпоративна культура сприятиме діловому спілкуванню, демократичному стилю управління.

Зважаючи аспекти неефективної політики страхування на сучасному етапі, потрібна побудова страхового ринку в такому напрямку:

- покращити структуру страхового ринку відповідно міжнародним вимогам за рахунок співробітництва з іноземними компаніями, та забезпечення законодавства наближеного до міжнародних вимог;
- удосконалення системи оподаткування в страховій діяльності, визначити нормативи та правила які забезпечать покращення діяльності страхових компаній;
- здійснювати постійний контроль, нагляд зі сторони держави за ризиками, фінансовими показниками виявляючи недоліки та здійснюючи їх усунення

Запропоновані нами рекомендації спрямовані на покращення діяльності страхової компанії, що мають загальний характер, але спрямування зусиль на окремі з них матимуть результативність.

ВИСНОВКИ

В ході аналізу дефініції таких понять як: «Страхування» та «Страховий ринок» можемо зазначити, що страхування - один із основних факторів розвитку економіки. Його роль забезпечується в створенні умов «продуктивного бізнесу», що симулює підприємців проводити більш активу політику впровадження інновацій, захищаючи їх діяльність від негативних наслідків інноваційних ризиків. Задля уникнення ризиків у світовій практиці застосовують страхування – як засіб відшкодування економічних збитків, захисту інтересів населення у випадку непередбачених подій, що можуть негативно позначитись на діяльність та фінансовий стан людини.

На нашу думку, страховий ринок має широкий зміст, він охоплює ринок страхових послуг, ринок страхових компаній, перестрахування та ринок страхових капіталів. Крім того, страховий ринок допомагає зменшити фінансові та інші ризики у випадку ризикової ситуації.

Страховий бізнес має високий ступінь ризику, тому вимагає особливої уваги на сферу управління фінансовими ресурсами та забезпеченню відповідного контролю. Як певний напрямок удосконалення в організації та системі управління, фінансовий менеджмент в сучасному бізнес-середовищі страхових організації дуже необхідний. Його мета – забезпечити високий рівень конкурентоспроможності страхової компанії, зменшити ступінь фінансових ризиків, забезпечити прибутковістю та ефективним використанням страхових продуктів та послуг на фінансовому ринку.

Проаналізувавши стан страхового ринку в Україні, нами виявлено що обсяги ринку в 2020 році скоротились на 15%. Всі інші компанії виконували зобов'язання перед клієнтами. Проникнення страхування в Україні має показники 1,3% (наприклад у Франції – 6%, в Японії – 7,2%).

З 2020 року НБУ здійснює нагляд за діяльністю страховиків, в його намірах збільшити значення показника до 3%, забезпечити умови для прозорості страхових компаній.

Щодо валових премій, страхові компанії його обсяг збільшили на 15 % в 2020 році в порівнянні з 2019 роком. Негативною тенденцією є зменшення страхових премій ризиковими страховими компаніями на 17%, а від страхування життя виросли на 8,5% (за рахунок довгострокових договорів страхування). Активи компаній зросли на 2,5%, обсяг резервів на 8%. Більшу увагу приділяли добровільному медичному страхуванню, страхування наземного транспорту, страхування авто цивільної від повільності.

Скоротились обсяги страхування від нещасних випадків, від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ, страхування кредитів та фінансових ризиків.

Зменшились премії медичних витрат, за договорами «Зеленої картки» це можна пов'язати із падінням туризму, закриттям кордонів.

Динаміка щодо зменшення чисельності страхових компаній в Україні має також вагомий фактор на негативний стан даної галузі. Станом на вересень місяць 2021 року залишилось 187 страхових компаній, 18 з яких займаються страхуванням життя. Згідно даних аналізу, можемо зауважити, що практично половина страхових компаній існує формально.

Для активації їх діяльності НБУ намагається розробити новий закон «Про страхування», в якому є такі заходи: підвищити рівень капіталізації, фінансової стійкості та ліквідності страхових організацій; забезпечити певні заходи для захисту прав споживачів і страховиків; підвищити рівень інвестиційної привабливості; забезпечити прозору систему роботи ринку.

Нами зроблений SWOT-аналіз страхового ринку . В ході аналізу сильних та слабких сторін, можливостей та загроз на страховому ринку України, можемо зробити висновок що політичні, економічні зміни впливають на розвиток страхової діяльності. Державний вплив позначився на зменшенні

кількості страхових компаній, збільшення розмірів страхових премій та накопичення страхових резервів.

Зважаючи на ці аспекти потрібна побудова страхового ринку в такому напрямку:

- покращити структуру страхового ринку відповідно міжнародним вимогам за рахунок співробітництва з іноземними компаніями, та забезпечення законодавства наближеного до міжнародних вимог;
- удосконалення системи оподаткування в страховій діяльності, визначити нормативи та правила які забезпечать покращення діяльності страхових компаній;
- здійснювати постійний контроль, нагляд зі сторони держави за ризиками, фінансовими показниками виявляючи недоліки та здійснюючи їх усунення

Щодо діяльності ТДВ «СК «Мотор-Гарант» можна зазначити, що вона має стійкий фінансовий стан, платоспроможний. Негативним є: зменшення розміру чистого фінансового результату; значна частка надходжень пов'язана з добровільним страхування, а саме медичного страхування; зменшення розміру гарантованого фонду, що забезпечує власний капітал страхової компанії. Позитивним є те, що компанія своєчасно здійснює виплати по своїм зобов'язанням, відбувається збільшення страхових надходжень. Додатковим джерелом надходження є інвестування в цінні папери та на депозитах в банківських установах. З огляду на негативні моменти в проведеному аналізі даної компанії потрібно визначити напрями для покращення його розвитку на страховому ринку.

Запропоновані нами рекомендації для антикризового управління СК «МОТОР-ГАРАНТ» спрямовані на покращення діяльності страхової компанії, що мають загальний характер, але спрямування зусиль на окремі з них матимуть результативність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов В.Ю. Страхование: теория и практика. М. :Волтерс Клувер, 2007. 512 с.
2. Асоціація страховий бізнес. «Страховий бізнес»: веб-сайт. URL: <https://insurancebiz.org/news/excl/detail.php?> (дата звернення: 10.11.2021 р)
3. Базилевич В., Базилевич К. Страхова справа : навчальний посібник. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2003. 250 с
4. Білик І.В. Особливості структури та інфраструктури страхових ринків України та Польщі. Теорія і практика фінансів: зарубіжний досвід. *Світ фінансів*, 2008. №1(14). С.168-172
5. Волохова Л.Ф., Захаренко В.В. Зарубіжний досвід розвитку ринку страхування життя як чинник впливу на українські реалії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2019. Вип. 35. С. 137-142.
6. Гвозденко А.А. Основы страхования. М.: Финансы и статистика, 1998. 300 с.
7. Гнидюк І. В., Пивовар В. В. Перспективи розвитку страхової медицини в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки*. 2017. №2. С.140-145.
8. Граве В.К., Лунц Л.А. Страхование. М.: Госюриздат, 1960. 176 с.
9. Залєтов О. Страхування: навчальний посібник. Київ : Міжн. Агенція “BeeZone”, 2003. 304 с.
10. Замкова Н., Гнидюк І. Квестія запровадження медичного страхування в Україні. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 3. С. 88–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2018_3_9 (дата звернення: 15.11.2021 р.).
11. Звітність СК УПСК. Офіційний сайт СК УПСК URL: <http://www.upsk.com.ua/about/company.html> (дата звернення: 15.11.2021 р.).

12. Евентуальний, евентуальна (від латин. eventus – випадок, результат) – можливий при нагоді, при відповідних обставинах. М.: ООО "Издательство Астрель", ООО "Издательство АСТ", 2000. URL: <http://www.dict.tmm.ru/ushakov> (дата звернення: 10.11.2021 р.).
13. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytokstrakhovoho-rynku-Ukrainy.html> (дата звернення: 10.11.2021 р.).
14. Клименко О. В. Методологія оцінювання стану і концентрації ринку страхування при його державному регулюванні. *Вісник НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2020. № 3. С. 36–42
15. Клапкін Ю.М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 568с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38485/1/Klapkiv.pdf> (дата звернення: 10.11.2021 р.).
16. Козьменко О., Козьменко С., Васильєва Т. Нові вектори розвитку страхового ринку України : монографія / кер. авт. проекту О. Козьменко. Суми : Університетська книга, 2012. 316 с
17. Кужелєв М. О., Меженська В. В. Діагностика фінансового стану корпорації в умовах динамічного зовнішнього середовища. *Схід*. 2012. № 1. С. 62–67.
18. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. Біла книга. Національний банк України. Київ. 2020. 28 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4 (дата звернення 20.04.2021).
19. Макаркіна Н. Особливості оподаткування у сфері страхування. *Вісник*. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/90010092> (дата звернення: 12.11.2021 р.).

20. Манэс А. Основы страхового дела. С.Пб.:Изд-е М.В. Кечеджи-Шаповалава, 1909. 173 с
21. Михайлова Н. В., Кравцова А. І. Теоретичні основи державного регулювання страхової діяльності України. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2016. № 4. С. 163–168.
22. Нікітішин А. О. Податкова політика стимулювання розвитку людського капіталу. *Фінанси України*. 2016. № 10. С. 113-127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2016_10_8. (дата звернення: 10.11.2021 р.).
23. Нікітішин А.О. Методологічні основи формування та розвитку податкового регулювання. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 1 (24). С. 215–220.
24. Нечипоренко А. В. Вплив поведінкових факторів на управління фінансовою діяльністю корпорації: теоретичні аспекти. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С.154–168
25. Огляд страхового ринку. *Національний банк України*: Офіційний веб-сайт :URL https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/(дата звернення: 12.11.2021 р)
26. Огляд сектору небанківських фінансових установ за результатами 2020 року. *Національний банк України*: Офіційний веб-сайт URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/tendentsiyi-ta-novatsiyi-regulyuvannya-finansovogo-sektoru-v-ukrayini-seminar-dlya-vikladachiv-vzo-ukrayini-15-16-kvitnya-2021-roku> (дата звернення: 12.11.2021 р)
27. Пасічний М. Д. Фінансова політика держави : монографія. Київ: Київ. нац.торг.- екон. ун-т, 2019. 440 с.
28. Підсумки діяльності страхових компаній: веб-сайт. URL: <https://forinsurer.com> (дата звернення: 11.11.2021)
29. Підсумки діяльності страхових компаній: веб-сайт.URL: http://ufu.org.ua/files/stat/SK_info2019.pdf (дата звернення: 11.11.2021)

30. Декрет Кабінету Міністрів України: про страхування від 10.05.1993 № 47-93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47-93> (дата звернення: 20.02.2020).
31. Про страхування: Закон України від 07.03.1996р. №85/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80/page> (дата звернення: 15.10.2021 р)
32. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування :Закон України від 9 лип. 2003 р № 1058-IV.URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>(дата звернення: 15.10.2021 р)
33. Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 01.12.2020 №1058-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/11058-14>(дата звернення: 15.10.2021 р)
34. Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 26.06.1997р. № 400/97-ВР URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/400/97-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 15.10.2021 р)
35. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 №77-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 15.10.2021 р)
36. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III . Відомості Верховної Ради України. *Урядовий кур'єр* . 2002. № 1
37. Рейтинг компаній страхування життя: Фориншурер: веб-сайт URL:<https://forinsurer.com/ratings/life> (дата звернення 20.10.2021).
38. Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків: розпорядження Держфінпослуг від 17.03.2005 № 3755. URL: http://expert-rating.com/data/upload/PIratings/rk_gosfinuslug_3755_strah.pdf
39. Романовська Ю.А., Камінська А.О., Божок М.О. Фінансовий потенціал страхового ринку України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. С.184-190 URL:

<http://www.vestnikeconom.mgu.od.ua/journal/2020/42-2020/34.pdf> (дата звернення 10.10.2021)

40. Серебровский В.И. Очерки советского страхового права. М.-Л.: Госиздат, 1926. 184 с.

41. Страхова компанія «МОТОР-ГАРАНТ»: офіційний веб-сайт. URL: <https://motor-garant.com.ua/> (дата звернення 15.10.2021)

42. Сукач О. М. Страховий ринок України: сучасні реалії та перспективи. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*. 2016. № 1 (20). С. 106–113

43. Фесенко Н.В., Яремченко Л.М. Стан та перспективи функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації. *Економіка та держава*. 2019. № 8. С.28-34. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2019/7.pdf (дата звернення: 11.11.2021)

44. Фурман В.М. Комплексне банківське страхування: міжнародні практика та початок запровадження в Україні. *Економіка: теорія та практика*. 2014. №2. С.4-10.

45. Яворська Т.В. Страхові послуги: навч.посібник . К.: Знання, 2008. 350 с.

46. Gobbi U. L'assicurazione in generale. Milano, 1898. 307 с.

ДОДАТКИ

Теоретичні аспекти погляду на сутність «страхування»

ТЕОРІЯ ЕВЕНТУАЛЬНОЇ ПОТРЕБИ		
У. Гоббі	«Забезпечення майбутньої випадкової потреби, яка полягає в усуненні наслідків шкоди»	Основна мета-задоволення випадкових потреб страхувальників
В.І. Серебровський	«Наукова категорія, що є формою розподілу між заздалегідь невідомою кількістю осіб майбутньої, невідомої і випадкової потреби»	
А. Манес	«...страхування покликане слугувати задоволенню майнових або грошових випадково виникаючих потреб страхувальників за допомогою взаємних внесків багатьох осіб»	
ТЕОРІЯ СТРАХОВОГО ФОНДУ		
К.А. Граве, Л.А. Лунц	«... сукупність заходів, щодо створення ресурсів (матеріальних та/або грошових), за рахунок яких провадиться вирівнювання шкоди, відновлення втрат в суспільстві у разі настання стихійних лих або нещасних випадків»	Необхідність формування страхового фонду за допомогою внесків невизначеної кількості осіб
І.І. Степанов	«... самостійна господарська діяльність, яка виявляється в заощадженні, спеціально призначеному для відхилення можливого зруйнування цінностей від випадкового нещастя»	
С.А. Навроцький	«... особлива форма економічних відносин обмінно-перерозподільчого характеру з приводу формування і використання колективних страхових фондів на засадах солідарної відповідальності з метою управління різними видами ризику»	
О.А. Гвозденко	«... формування страховиком страхового фонду за рахунок страхових внесків страхувальників, призначеного для страхових випадків, що зазначені у договорі»	
В.К. Райхер	«...це форма організації центрального (в певному сенсі) страхового фонду за рахунок децентралізованих джерел – із внесків, що сплачуються до цього фонду його учасниками»	
ТЕОРІЯ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ		
Р. Еренберг, М. Вольф	«... як спосіб боротьби з негативними наслідками випадкових небезпек, які спричиняють шкоду»	Завдання страхування – відшкодування або зменшення розмірів шкоди
ТЕОРІЯ СТРАХОВОГО РИЗИКУ		
С.Осадець, Л.Горбач, К.Турбіна, І.Корчевський	«...ризик, який пов'язаний з можливими небезпеками, спонукає страхувальників вступати в страхові відносини. Ризикова функція вважається головною функцією у страхуванні»	Поки існує ризик від спричинення збитків, доти функціонують суб'єкти страхування
ТЕОРІЯ СТРАХОВОГО ДОГОВОРУ		
Г.Ф. Шершеневич С.Ліон, В. Еренберг, А. Гойбарг	«... це договір, в силу якого одна сторона – страховик за обумовлену плату зобов'язується відшкодувати іншій стороні – страхувальнику збитки, які може зазнати майно останнього від передбаченого угодою нещастя»	Договір, є основна правова форма страхового відношення
ТЕОРІЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ		
Шахов В.В.	«страхова справа – динамічна система, яка складається із взаємодіючих частин»	Діяльність страхових організацій по компенсації збитку
А. Вагнер	«... це така господарська організація яка усуває, або пом'якшує негативні наслідки випадкових непередбачуваних подій для майна певної особи таким шляхом, що воно розподіляє їх на ряд випадків, яким загрожувала однакова небезпека, але в дійсності не наступила »	
А. Манес	«господарська організація що діє на підставі взаємності з метою покриття випадкової майнової потреби »	

Принципи розвитку ринку страхових послуг

Принцип	Сутність
Конкурентність	Полягає в забезпеченні рівних можливостей для діяльності на страховому ринку та створенні сприятливих умов для розвитку цього ринку з метою забезпечення реалізації можливості ефективного та адекватного страхового захисту. Реалізується через активну антимонопольну політику, яка є важливим елементом формування цивілізованого ринку страхових послуг
Свобода вибору страховальником страховика	Страховальник може обрати будь-якого страховика, який працює на страховому ринку та має відповідну ліцензію на здійснення цього виду страхування. Водночас при добровільному страхуванні обидві сторони договору мають вільне волевиявлення. При обов'язкових видах страхування компанія, що має відповідну ліцензію, такого вибору не має.
Страховий ризик	Це ймовірна подія або сукупність подій, на випадок яких здійснюється страхування
Страховий інтерес	Запобігає укладанню договорів спекулятивного чи азартного характеру особами, для яких страховий випадок не спричинити жодних негативних наслідків
Надійність страхування	Передбачає високу довіру між сторонами страхування і обов'язковість виконання зобов'язань
Максимальна сумлінність	Повне інформування про об'єкт страхування обох учасників договору. Страховики збирають необхідні їм істотні відомості через заповнення потенційним клієнтом спеціальних форм – заяв на страхування зі суттєвими уточненнями щодо предмета страхування та його власника. У разі фальшивих даних може бути передбачена відмова у страховій виплаті
Відшкодування в межах реально завданих збитків	Виплачене відшкодування має забезпечувати страховальнику той самий фінансовий стан, який у нього був до виникнення страхової події. З метою уникнення страхового шахрайства та недопущення використання страхових послуг у спекулятивних цілях страхові відшкодування а виплати не можуть збагачувати страховальника, а лише відшкодовувати збитки
Франшиза	Визначена договором страхування частина збитків, яка в разі страхового випадку не підлягає відшкодуванню страховиком.
Суброгація (регрес)	Передбачає передавання страховальником страховикові права стягнення заподіяної шкоди з третіх (винних) осіб у межах виплаченої або визначеної до сплати страхової суми
Контрибуція	Право страховика звернутися до інших страховиків, які за проданими полісами несуть відповідальність перед одним і тим самим конкретним страховальником, з пропозицією розділити витрати з відшкодування збитків
Співстрахування	Страхування об'єкта за одним спільним договором кількома страховиками
Перестрахування	Страхування одним страховиком на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страховальником в іншого страховика або професіонального перестраховика
Диверсифікація	Принципи диверсифікації означає територіальне та галузеве зосередження взятих на страхування ризиків